

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ο «ΣΚΥΛΟΣΟΦΟΣ» ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ (Μητροπολίτου Τρίκκης και Σταγών Διονυσίου)	129
Η ΗΘΙΚΗ ΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ (Sargent Shriver)	140
Ο Ρ. FRANK ΚΑΙ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (Δ. Δωρικού)	145
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΗ (R. P. Dore)	149
ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (Ἄρ. Ἄ. Ἀσπιώτη)	152
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	155
ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ	156
ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΕΝΟΣ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΟΥ (Δ. Ναθαναήλ)	158
ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	159

«ΑΚΤΙΝΕΣ» ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΕΤΟΣ 30ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1967

ΑΡΙΘ. 280

ΔΡΑΧ. 7

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

55

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ

Ἰπὸ
ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ
Ψυχιάτρου.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἱστορία τῆς μελέτης τοῦ χαρακτήρος	Συμπληρωματικοὶ παράγοντες διὰ τὴν μελέτην τοῦ χαρακτήρος.
Σύγχρονοι ἀντιλήψεις	Οἱ δύο πόλοι — Ἄρης — Ἀφροδίτη
Ἡ ἔννοια τοῦ χαρακτήρος καὶ αἱ ἐφαρμογαὶ τῆς	Τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν αἰσθήσεων.
Τί εἶναι χαρακτήρ	Τρυφερότης
Ἐπάρχει πάντοτε περιθώριον διὰ τὴν ἀγωγήν	Τὸ διανοητικὸν πάθος.
Οἱ τύποι	Τὸ ἐρωτηματολόγιον τοῦ Berges.
Χαρακτηρολογία κατὰ Heymans καὶ Wiersma	Συναίσθηματικότης
Οἱ βασικοὶ παράγοντες τοῦ χαρακτήρος	Δραστηριότης
Νευρικοὶ	Δευτεροπάθεια
Συγκινησιακοὶ	Εὐρύτης τοῦ πεδίου τῆς συνειδήσεως
Χολερικοὶ	Ὁ χαρακτήρ καὶ αἱ ἀντιδράσεις τοῦ ἀτόμου
Παθηματικοὶ	Χαρακτήρ καὶ συγκρούσεις
Αἱματώδεις	Χαρακτηρολογία καὶ σεξουαλικά διαστροφὰ
Φλεγματικοὶ	Αἱ κοινωνικαὶ ἀπόψεις τοῦ χαρακτήρος
Ἄμορφοι	Στοιχεῖα τὰ ὅποια διαμορφώνουν τὸν χαρακτήρα.
Ἀπαθεῖς	Λειτουργίαι τῆς ψυχικῆς ζωῆς

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ ἐιβλιοπωλεῖα. Τιμᾶται δραχ. 50.

Κεντρικὴ διάθεσις τευχῶν καὶ παραγγελίαι: Γραφεῖα Περιοδικῶ «Ἀκτίνες»,
Ἀκαδημίας 45, Ἀθῆναι 135, τηλ. 624-233.

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ 30^{ον}

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1967

ΑΡΙΘ. 270

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ο “ΣΚΥΛΟΣΟΦΟΣ,, (*)

ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Διαβάζω από παλαιάν ἔκκλησιν, γραμμένην με σπαραγμὸν ψυχῆς πολύν. «Βλέποντες τοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ θασσινὼμεθα συνεχῶς ὑπερβολικὰ ἀπὸ τοὺς ἀσθεστάτους πολεμίους καὶ ἐχθρούς τῆς πίστεως καὶ νὰ πιεζόμεθα χωρὶς ἔλεος, ὥστε παρ' ὀλίγον διὰ τὰς πολὺ μεγάλας καταπιέσεις καὶ κακώσεις νὰ κινδυνεύη καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ μας, ὡς παρακαλοῦμεν...». «Θὰ ἐχρειάζετο νὰ ὀμιλήσωμεν πολὺ ἐκτενέστερα, διὰ νὰ διεκτραγωδήσωμεν τὴν κατάστασίν μας, ἐὰν ἐδίδαμεν προσοχὴν εἰς τὰς θλίψεις, αἱ ὁποῖαι μᾶς καταδαμάζουν τόσο πολὺ, ἢ πρὸς τὰς στενοχωρίας τὰς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰς ὑποφέρη κανεὶς ἢ τὸ ἀκόμη χειρότερον εἰς τὰς ἀρπαγὰς τῶν παιδιῶν» (1).

(*) Ὁμιλία λεχθεῖσα ὑπὸ τοῦ σεβασμ. Μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονυσίου κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ ἐν Λαρίσῃ «Συνδέσμου Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν Θεσσαλίας», ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς, τῇ 24ῃ Μαρτίου 1967.

(1) «Ὁρῶντες ἑαυτοὺς εἰς ὑπερβολὴν παρὰ τῶν δυσημενῶν καὶ ἀσθεστάτων ἐχθρῶν τῆς πίστεως κατατρυχομένους διηνεκῶς καὶ πιεζομένους ἀνηλεῶς, ὥστε μικροῦ δεῖν διὰ τὰς ὑπερβαλλούσας θλίψεις καὶ κακώσεις σχεδὸν παρακινδυνεύειν καὶ περὶ τὰ καιρία παρακαλοῦμεν...». «Ἐδέησεν ἂν ἡμῖν καὶ μακροτέρων λόγων κατατραγωδοῦντων οἰκτρῶς τὰ ἡμέτερα, εἰ πρὸς τὰς καταδαμαζούσας ἡμᾶς ἐπὶ το-

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπευθύνοντο οἱ ταλαίπωροι «ραγιάδες», εἴτε πρὸς τὸν Πάπαν, εἴτε τοὺς λοιποὺς ἐκάστοτε ἰσχυροὺς τῆς Δύσεως, εἴτε πρὸς τοὺς μὲν καὶ πρὸς τοὺς δέ, ἐκλιπαροῦντες τὴν ἐπέμβασίν των πρὸς ἀπελευθέρωσίν των ἀπὸ τὸν θαρύτατον τουρκικὸν ζυγόν. Διότι πραγματικὴ κόλασις εἶχε καταστήσει ἡ ζωὴ τῶν ὑποδούλων. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῆς πλήρους ἐξαθλιώσεως οἱ ὑπόδουλοι ἀδελφοὶ μας δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος, οὔτε τὴν ἀσφαλὴ καὶ θεβαίαν ἐλπίδα τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεώς των. Οἱ λογάδες τοῦ Γένους καὶ μάλιστα οἱ κληρικοὶ, εἰς τὰς τιμίας χεῖρας τῶν ὁποίων περιήλθον ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀπυθμένου ἐθνικῆς συμφορᾶς αἱ τύχαι τοῦ δούλου Γένους, ἐνεψύχωναν αὐτοὺς καὶ ἐκράτησαν εἰς τὰς ψυχὰς των ἀκοίμητον τὸν δαυλὸν τοῦ πόθου τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀσθεστον τὴν ἐλπίδα τῆς ἐθνικῆς πολιγγενεσίας. Ἐμψυχωταὶ συγχρόνως καὶ πολεμισταί, ὕψωναν πολλὰς τὰ χριστιανικὰ λάβαρα ὡς ἐπαναστατικὰς σημαίας καὶ ἐλάμβανον αὐτοπροσώπως ἐνεργότατον μέρος εἰς τὰ ἀπελευθερωτικὰ κινήματα τῶν ὑποδούλων. Μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν μακαριστῶν

σοῦτον θλίψεις ἀπεβλέπομεν, εἰ πρὸς τὰς ἀνυποίστους στενοχωρίας, εἰς πρὸς τὰς τῶν παιδῶν ἀρπαγὰς, τὸ οἰκτρότατον», (Ἐκ τῆς διαλέξεως κ. Λ. Βρανούση).

τούτων γενναίων στρατιωτῶν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους, οἱ ὁποῖοι ἐπρομάχησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ οἱ ὁποῖοι ἀνεφάνησαν εἰς ὄλας τὰς περιοχὰς τῆς ὑποδοῦλου ἐλληνικῆς γῆς. Σημαντικώτατον μέρος τῶν ἐπιφανῶν τούτων τέκνων τῆς Ἑλλάδος προήρχετο ἢ ἔδρασεν εἰς Θεσσαλίαν, ἐκλεκτὸν καὶ πολῦτιμον τμήμα τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος. Ὁ ἀδούλωτος ἀετὸς τῶν Χασίων ἐθνομάρτυς Παπαθύμιος Βλαχάβας, ὁ μὲ θάρρος καὶ ἀνδρεία ἀπαράμιλλον ὑπομείνας τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον «φιλομουσώτατος καὶ φιλανθρωπότατος» καὶ φλογερὸς πατριώτης ἀπὸ Λαρίσης Ἰεφῆσου Διονύσιος ὁ Καλλιάρχης, ὁ Λαρίσης Πολύκαρπος Δαρδαῖος, ἐκ τῶν πλέον ζηλωτῶν καὶ δραστηρίων Φιλικῶν, ὁ ἐξ Ἀμπελακίων πανεύφημος Ἐπίσκοπος Ρωγῶν Ἰωσήφ, ἄγγελος φύλαξ, πνευματικὸς προστάτης καὶ ἐμψυχωτῆς τῶν ἑλευθέρων πολιορκημένων τοῦ Μεσολογγίου. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀπλή μνημόνευσις μόνον τῶν τιμίων ὀνομάτων τῆς μικρᾶς ταύτης σειρᾶς τῶν ἡρώων καὶ μαρτύρων, τοὺς ὁποίους προσέφερεν ἢ εὐάνδρος Θεσσαλικὴ γῆ εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους, θὰ ἀπῆται χρόνον πολύν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς σήμερον θὰ περιορισθῶ νὰ παρουσιάσω ἓνα μόνον ἀπὸ αὐτούς, ὁ ὁποῖος δικαιοῦται περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐξ αἰτίας τοῦ μεγέθους τῆς προσφορᾶς του, νὰ ἐκπροσωπῆ εἰς τὴν Θεσσαλίαν τὰ ἐνδοξα «Ματωμένα Ράσα». Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλουργὸς Ἐθνομάρτυς Διονύσιος, Ἐπίσκοπος Λαρίσης καὶ Τρίκκης, ὁ γνωστὸς μὲ τὸ χλευαστικὸν ἐπίθετον «Σκυλόσοφος». Τὸ ἐπίθετον τοῦτο εἶναι ὁ «ἀκάνθινος στέφανος, τὸν ὁποῖον τῷ ἐφόρεσαν μικρόψυχοι «Ραγιαδες» καὶ «ἐθελόδουλοι λιθελλογράφοι»⁽²⁾, καὶ μάλιστα μετὰ τὸν μαρτυρικὸν καὶ ἡρωϊκὸν αὐτοῦ θάνατον.

Ἐν τούτῳ ὁ Διονύσιος δύναται νὰ διεκδικήσῃ ἔναντι τῶν ἄλλων ἡρώων τῆς Πίστεως καὶ τοῦ Ἔθνους εἰδικὸν τι προ-

νόμιον. Ἐνῶ δηλαδὴ τῶν περισσοτέρων ἐφείσθη ἢ μεταθανάτιος φήμη καὶ ἡ Ἱστορία διέσωσε πλουσίως τὰ κατ' αὐτούς, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Διονυσίου οἱ ἐχθροὶ του δὲν ἐφείσθησαν αὐτοῦ οὐδὲ μετὰ τὸν μαρτυρικὸν του θάνατον, ἢ δὲ Ἱστορία ὑπῆρξεν ἄκρως φειδωλὴ εἰς τὰς περὶ αὐτοῦ πληροφορίας. Ἄν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ περισσότεραι ἐξ αὐτῶν προέρχονται ἐκ προσώπων, τὰ ὁποῖα διέκειντο δυσμενῶς πρὸς αὐτὸν, δυνάμεθα καλύτερον νὰ κατανοήσωμεν πόσον δύσκολον ἐγγείρημα ἀποτελεῖ τὸ νὰ ἐπιχειρήσῃ τις νὰ διαζωγραφίσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐθνομάρτυρος φιλοσόφου.

Ὁ κυριώτερος ἐκ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Διονυσίου, ὁ καὶ κακεντρεχέστερος, τοῦ ὁποῖου τὰ συγγράμματα ἀποτελοῦν τὴν κυριωτέραν πηγὴν πληροφοριῶν περὶ τοῦ θαυμαστοῦ ἡρώος μας, εἶναι ὁ Μάξιμος ὁ Πελοποννησίος. Οὗτος ὑπῆρέτησεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τὸν πολὺν Μελέτιον Πηγᾶν, τοῦ ὁποῖου καὶ μαθητῆς ὑπῆρξεν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τὸν Κύριλλον Λούκαριν. Χαρακτῆρ ὅμως δύστροπος, ἐριστικός, κενόδοξος καὶ ἐγωῖσθης τόσοσ ἐστενοχώρησε τὸν προστάτην του Πατριάρχην, ὅστις καὶ Μέγαν Λογοθέτην τὸν ἀνέδειξεν, ὥστε οὗτος τὸν ἀπεμάκρυνε τοῦ Πατριαρχείου. Ἐπεδίωξε τότε ὁ Μάξιμος νὰ καταλάβῃ τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τοῦ Σινᾶ. Ἄλλ' ἀποτυχῶν, ἔπαθε τοιαύτην «μονομανίαν κατὰ τῶν ἀρχιερέων», ὥστε νὰ καταφέρεται κατὰ πάντων γενικῶς τῶν ἐπισκόπων. Ἐνεκα τούτου, δὲν ἠθέλησε πιθανὸν ὁ Κύριλλος Λούκαρις νὰ τὸν δεχθῆ ἐκ νέου εἰς Αἴγυπτον. Ἐγκατεστάθη τότε ὁ Μάξιμος εἰς Ἰωάννινα καὶ εἰργάσθη ὡς διδάσκαλος καὶ κήρυξ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἐνταῦθα εὐρέθη, ὡς μὴ ὄφελεν, ἀντιμέτωπος τοῦ Διονυσίου ἐκ τῆς μοναδικῆς αἰτίας, ὅτι οὗτος «οὐ μόνον ὡς Ἀρχιερεὺς ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ Τρίκκῃ, καὶ Ἰωαννίνοις, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Γένους ἐσκέπτετο, καὶ εἰργάζετο, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς τὰ πάντα ἐθυσίασεν, ἀλλ' ἔτι ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένων αὐτὴν ὄνειρον πόλει καὶ ἐπόθει καὶ μετὰ τῶν σοφῶν

(2) Ἐκ τῆς διαλέξεως κ. Α. Βρανούση.

καί γνησίων Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς δυστυχεστάτης Ἑλλάδος εἰργάζετο»⁽³⁾).

Ἐπολέμησεν ὁ ἀλλοπρόσαλος Μάξιμος καί ὑπέσκαψε κατὰ τρόπον τοῦτ' αὐτὸ σατανικὸν τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ Διονυσίου, εἶτα δέ, «οὐδὲν ὄσιν καί ἱερὸν ἔχων» καί «μεταμορφούμενος εἰς δαίμονα πρὸ τῶν ἀδυνάτων καί αὐτῶν ἔτι τῶν νεκρῶν», διὰ τοῦ «Στηλιτευτικοῦ λόγου» του, κατεσυκοφάντησε καί καθύβρισε καί τὴν μνήμην τοῦ Διονυσίου. Ἄλλ' «ὁ ἐμπαθὴς πελοποννήσιος καλόγηρος ἡστόχησε τοῦ σκοποῦ τοῦ τὸ ἀνόσιον οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ὕψωσε κατὰ τῶν ἐχθρῶν του διὰ τοῦ λιθέλλου του, πεσὸν συνέτριψε τὸν ἴδιον. Θελήσας δὲ νὰ παραδώσῃ τὸν μάρτυρα Διονύσιον εἰς τὴν χλευὴν τῶν μεταγενεστέρων καί τὸ αἰώνιον ἀνάθημα αὐτῶν ἔστησεν ἄκων, δι' αὐτὸν ἔθνικὸν ἀτίδιον ἀνάθημα, πρὸ τοῦ ὁποίου γενεαὶ γενεῶν θὰ κλίνουσι μετὰ σεβασμοῦ τὸ γόνυ· ἢ δὲ ὕβριστικὴ ὄνομασία Σκυλόσοφος, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Μάξιμος καί οἱ ὀπαδοὶ του ἠθέλησαν νὰ ἐξευτελίσῃ τὸν ὄντως σοφὸν ἔθνομάρτυρα, ἀπέβη σήμερον διὰ τὴν Ἡπειρον, τὴν Θεσσαλίαν καί τὴν ἄλλην Ἑλλάδα σύμβολον ἱερὸν καί τίτλος ὑψίστης ἔθνικῆς τιμῆς»⁽⁴⁾).

Περὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ Διονυσίου μᾶς παρέχει πληροφορίας καί τὸ ἐπιλεγόμενον «Ἡπειρωτικὸν Χρονικόν», τὸ ὁποῖον ὁμως ἐξιστορεῖ μόνον τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἡπείρου καί τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ μεταγενέστερον τῶν γεγονότων.

Εὐτυχῶς, τελευταίως, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Λέανδρος Βρανούσης ἐπέτυχε νὰ ἀνεύρῃ εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Ἰσπανίας πολὺτιμον σχετικὸν ὄλικόν, ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ ὁποίου ὠμίλησε περὶ τοῦ Διονυσίου εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας Ἀθηνῶν καί τὴν ὁποίαν διάλεξιν πάνυ εὐγενῶς ἔθε-

σεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ γράφοντος. Διὰ τοῦτο καί ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσω πρὸς αὐτὸν τὰς θερμότητας εὐχαριστίας μου.

★

Ἐπισημαίνεται ὁ Λαρίσης Διονύσιος ὁ Φιλόσοφος, ἐγεννήθη περὶ τὰ 1541. Ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς του παραμένει ἀκόμη ἀνεξασκρίβωτος. Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος, ὁ ὁποῖος καθὼς ἤδη εἶπομεν, πολὺν «ἐπεσώρευσε κατὰ τῆς μνήμης του θόρυβον συκοφαντιῶν καί ὕβρεων»⁽⁵⁾, δὲν ἀναγράφει τι σχετικὸν μὲ τὴν καταγωγὴν του. Κατὰ πᾶσαν ὁμως πιθανότητα, κατήγετο ἐκ τῆς εὐάνδρου Ἡπείρου. «Οὐ πάνυ νέος», ἀναφέρεται, ὁ Διονύσιος ἐκάρη μοναχὸς εἰς τὴν ἀκμάζουσαν τότε ἱερὰν Μονὴν Ἀγ. Δημητρίου τοῦ Διχούνη τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας. Ἄλλὰ πληθωρικός εἰς δυναμισμὸν, ἐνθουσιώδης, πλήρης πόθων καί φιλοδοξιῶν μεγάλων καί ὑψηλῶν, δὲν ἠθέλησε νὰ παραμείνῃ διὰ θίου εἰς τὴν Μετάνοιάν του. Μετέβη εἰς τὴν Δύσιν. Ἐτυχεν εὐρυτάτης ἐκεῖ παιδείσεως, παρακολουθήσας πιθανῶς μαθήματα εἰς τὰ περιώνυμα πανεπιστήμια τῆς Βενετίας καί Παταβίου, εἰς τὰ ὁποῖα κυρίως κατηρτιζόντο οἱ λογάδες καί οἱ ἀξιωματοῦχοι τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, φιλοσοφίαν καί ἰατρικὴν. Ἐκτοτε δὲ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ «Φιλοσόφου», μὲ τὸν ὁποῖον ἦτο γνωστὸς εἰς τὴν ζωὴν του καί ἔμεινεν εἰς τὴν Ἱστορίαν.

Τὸ 1580 εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, εἰς τὴν ὁποίαν μετέβη εἰς ἐκπλήρωσιν μυχίου πόθου του, διηκόνησε τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ὡς διάκονος τοῦ «εὐκλεοῦς Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β' τοῦ Τρανοῦ». Συγχρόνως δὲ συνέχισε καί τὴν ἐκπαίδευσίν του, σπουδάσας Γραμματικὴν, Ποίησιν καί Λογικὴν. Πιθανὸν δὲ ἡσχολήθη ἐν Κων-

(3) Μητροπολ. Ἀθηνῶν τοῦ ἀπὸ Μέγ. Πρωτοσυγγέλλων καί Παραμυθίας, Ὁ Λαρίσης Διονύσιος ὁ Σκυλόσοφος, Θεσσαλονίκη 1935, σελ. 35.

(4) Μητροπολ. Ἀθηνῶν, σελ. 35.

(5) Χ. Παπαδοπούλου, Ὁ Λαρίσης-Τρίκης Διονύσιος, Β' ὁ «Φιλόσοφος», ὁ χλευαστικῶς ἐπικληθεὶς «Σκυλόσοφος», Ἀνατ. ἐκ τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» (Η 1933) Ἐν Ἰωαννίνοις 1934, σελ. 153.

σταντινουπόλει ὁ Διονύσιος καὶ μὲ τὴν Ἀστρονομίαν, ἔξ οὗ καὶ κατηγορήθη ὡς «ἀστρολόγος καὶ λεκανομάντις».

Ἡ διακονία τοῦ Διονυσίου εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ὑπῆρξε σταυρὸς θαρύτατος. Ἀντιζηλῖαι, ὀξύτητες, ξριδες, σκευωρία καὶ ἀγῶνες πεισματώδεις διεξήγοντο περὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον. Δισσαλεύθη ἡ τάξις καὶ ἐπεκράτησεν ἡ ἀσχημοσύνη. Ἐχαλαρώθη ὁπωσδήποτε καὶ ἡ ἐπαγρύπνησις ἐπὶ τῶν κεκτημένων δι' ἀνυπολογίστων κόπων καὶ θυσιῶν δικαιωμάτων τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐδόθη εἰς τοὺς Τούρκους ἡ ἐπιζητουμένη εὐκαιρία τῆς διαρπαγῆς τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ περικαλλεστάτου αὐτοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου εἰς μουσουλμανικὸν τέμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα «Φετιχιέ τζαμί».

Κατὰ τὰς πικράς καὶ πονηράς ταύτας ἡμέρας τῆς ζωῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ Διονύσιος, ὁ ὁποῖος εὐρέθη εἰς τὸ ἐπίκεντρον τοῦ σεισμοῦ, ἐπειδὴ ἐπ' ὀλίγον ἦσκει καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Θρόνου, ἐπολιτεύθη μὲ σύνεσιν περισσὴν. Τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων μνηστήρων τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου ἐκράτησεν ἐπὶ ἐπιπέδου ὑψηλοῦ καὶ ἔφερεν εἰς αἴσιον πέρασ πολλὰς δυσκόλους ἀποστολάς εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας. Ἀπέβη ὁ δεξιὸς θραχίαν τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμία. Ἡ καλὴ δὲ καὶ ἀρμόζουσα αὐτοῦ διαγωγή καὶ δράσις συνετέλεσαν ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν προαγωγὴν του εἰς Μέγαν Ἀρχιδιάκονον καὶ ἀργότερον, τὸ 1593 καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ χειροτονίαν του εἰς Μητροπολίτην Λαρίσης.

Ἡ εἰς ἐπίσκοπον ἐκλογὴ καὶ χειροτονία τοῦ Διονυσίου ἔλαβον ἰδιαιτέρως πανηγυρικὸν χαρακτήρα. Ἐγένοντο παρουσία τῶν Μακαριωτάτων Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ καὶ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου καὶ τεσσαράκοντα Ἀρχιερέων, οἱ ὁποῖοι εἶχον συγκεντρωθῆ διὰ τὴν ἐνδημοῦσαν Σύνοδον τοῦ 1953, πρὸς κύρωσιν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ρωσικοῦ Πατριαρχείου. Εἰς τὴν Σύνοδον αὐτὴν συμμετέσχε καὶ ὑπέγρα-

ψε τὰ πρακτικὰ καὶ ὁ Λαρίσης Διονύσιος.

Εὐθὺς μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς μνημονευθείσης Συνόδου—τὸ 1594 ὑπογράφεται ὁ Διονύσιος εἰς τὸ Διαθηκῶν τοῦ ἁγ. Βησσαρίωνος Λαρίσης—ἦλθεν εἰς τὴν κληρωθεῖσαν εἰς αὐτὸν μεγάλην καὶ ἱστορικὴν Μητρόπολιν. «Εὔρε τὴν Λάρισαν, ἔδραν τῆς Μητροπόλεως, σημειῶναι ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, εἰς τὴν ἐμπεριστατωμένην σχετικὴν αὐτοῦ μελέτην, ἔρημον Χριστιανῶν κατοίκων, ἠναγκάσθη δὲ νὰ καταστήσῃ ἔδραν αὐτοῦ τὰ Τρίκαλα, ἔξ ὧν καὶ Ἐπίσκοπος Τρίκκης ὠνομάσθη»⁽⁶⁾. Τοῦτο ὅμως τὸ ἀμφισβητεῖ ὁ Δημ. Σ. Σαλαμάγκας, παραθέτων εἰς λαμπρὰν πραγματείαν, ἐπίσημον μαρτυρίαν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ Λάρισα τὸ 1626 ἦτο «μία μεγίστη πόλις, μὲ μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν καὶ μὲ πληθυσμὸν μεγαλύτερον ἀπὸ τὰ Γιάννενα καὶ τὰ Τρίκαλα, σχεδὸν ὡς τὴν Θεσσαλονίκην»⁽⁷⁾. Ἄλλος λόγος ἐπομένως καὶ οὐχὶ ἡ ἐρημία τῆς πόλεως ὥθησε τὸν Διονύσιον εἰς τὴν μεταφορὰν τῆς ἔδρας του εἰς Τρίκαλα. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐξηγεῖται ὑπὸ τὸ φῶς τῆς μεγάλης ἀποφάσεως τοῦ μεγαλεπήθου ἀνδρός, τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἤδη λάβει ὡς φαίνεται εἶχε δηλαδὴ κατὰ νοῦν νὰ τολμήσῃ τολμημα μέγα, τὴν ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ δυνάστου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ Λάρισα, ἔδρα μεγάλης Τουρκικῆς διοικήσεως, ἦτο ἐντελῶς ἀπρόσφορος διὰ τὰς σχετικὰς προετοιμασίας καὶ συνεννοήσεις τοῦ ἱεράρχου.

Εἰς τὴν μητροπολιτικὴν περιφέρειαν τοῦ Διονυσίου ὑπήγοντο αἱ ἐπίσκοπαί Τρίκκης, Γαρδικίου καὶ Περιστερᾶς. Ἡ κατάστασις δὲ τῆς ἐκτεταμένης αὐτῆς περιοχῆς ἦτο δεινὴ. Τὸ δούλον Γένος ὑπὸ τὴν σκληρὰν καὶ ἀνύποιστον Τουρκικὴν τυραννίαν, ὅσον καὶ ἂν, ἠρωϊκῶς σφαιδάζον, ἀνθίστατο, εἶχε παρουσιάσει σημεῖα κάμψεως. Αἱ τιμωρία τῶν ἀπηνῶν δε-

(6) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ. ἀν. σελ. 167.

(7) Δ. Σ. Σαλαμάγκας, «Ἡ Σηπλιά τοῦ Σικυλοσόφου», Ἀθῆναι 1953, σελ. 36.

σποτῶν, αἱ ἐκ τῶν ὑπερβολικῶν φόρων καταπιέσεις, οἱ βίαιοι ἐξισλαμισμοί, τὸ τρομερώτατον πάντων παιδομαζώμα, τὸ εἶχαν ὀδηγήσει εἰς τὰ ὄρια τῆς ἀπογνώσεως. Ἦτο δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς εἰς αὐτὸ τὸν «περιπεσόντα τοῖς λησταῖς» καὶ «ἤμιθανῆ τυγχάνοντα» τῆς λίαν παραστατικῆς παραβολῆς τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτου.

Μιμητῆς τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτου καὶ ὁ Διονύσιος ἐπεδόθη μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν δραστηριότητα εἰς τὰ ποιμαντικά του καθήκοντα. Ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ ποίμνιόν του. Ἔσκυψε στοργικῶς ἐπὶ τὰς βαθεῖας πληγὰς του. Ἔχυσεν εἰς αὐτὰς τὸ ἔλαιον τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ τὸν οἶνον τῆς καιομένης ἐξ ἀγάπης καρδίας του. Προσέφερεν ὄχι μόνον τὸ «κατὰ δύναμιν», ἀλλὰ καὶ τὸ «ὑπὲρ δύναμιν». Πλὴν, διεπίστωνεν, ὅτι αἱ πληγαὶ ἦσαν δυσθεράπευτοι. Ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ εὐρίσκετο εἰς τὴν Τουρκικὴν δουλείαν. Αὐτὴ κυρίως ἔπρεπε νὰ κτυπηθῆ. Ἦτο θέλημα τοῦ Θεοῦ τοῦτου. Τὸ ἐβεβαίωσαν, κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβήτησιν, οἱ χρησμοὶ καὶ αἱ προφητεῖαι, καὶ μάλιστα ἡ Ἀποκάλυψις, μὲ τὴν μελέτην τῆς ὁποίας ἰδιαίτερος ἦσχολεῖτο. Τὸ ἤθελον—νὰ ἦτο μήπως εὐσεβῆς πόθος τῶν ὑποδούλων;—καὶ ὁ παντοδύναμος Πάπας καὶ ἡ κοσμοκράτειρα Ἰσπανία καὶ ὁ Τουρκομάχος αὐτοκράτωρ τῶν Ἀψβούργων Ροδόλφος καὶ ὁ θρυλικὸς Μιχαὴλ τῆς Βλαχίας, ἡ Δύσις ὀλόκληρος, ἡ ὁποία ἐβομβαρδίζετο κυριολεκτικῶς ὑπὸ ἀπεγνωσμένων ἐκκλήσεων. Εἰς μίαν τοιαύτην ἐκκλησίαν πρὸς τὸν Πάπαν, ἔγραφον οἱ Χριστιανοὶ τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας: «Πάτερ Μακαριώτατε! Ἐξεγέρθητι κατὰ τοῦ πολεμίου δράκοντος» δείξον αὐτὸν τοῖς ἔργοις μηδὲν ἰσχύοντα, τὸν ἀθέως κατατυραννοῦντα τὰς ἡμετέρας ψυχὰς... Ἐξελοῦ ἡμᾶς τῆς τοῦ ἀπηνόου τυράννου χειρός»⁽⁸⁾.

Ἐκκλήσεις δραματικά. Ἐξ ἄλλου, ἀπεσταλμένοι τῶν ὑποδούλων ἤρχοντο εἰς τὰς Αὐλὰς τῶν ἰσχυρῶν καὶ ὑπέβαλ-

λον ὑπομνήματα μακρὰ μὲ πλήρη στοιχεῖα περὶ τῶν Τουρκικῶν δυνάμεων, τῆς μαχητικότητος, τῶν φρουρῶν καὶ τῶν καταλισμῶν αὐτῶν καὶ μὲ ὑποδείξεις δράσεως πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς νίκης κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀνέφερον ἀκόμη εἰς αὐτὰ τὴν δυνατότητα τῆς ἑλληνικῆς συμβολῆς εἰς τὸν προτεινόμενον ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα εἰς ἄνδρας, ὄπλα καὶ ἐφόδια, καθὼς καὶ τὰ εἰσοδήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐδίδοντο εἰς αὐτοὺς ὡς ἀμοιβὴ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν των καὶ ἰκέτευον καὶ παρεκάλουν αὐτοὺς, ἵνα σπεύσουν εἰς βοήθειάν των.

«Εἰς τὸν πυρεττὸν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀναμονῆς, λέγει εἰς θαυμασίαν ὁμιλίαν του ὁ ἀκάματος Διευθυντῆς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου κ. Λ. Βρανούσης, φιλοδόξησε ν' ἀρπάξῃ στὰ χέρια του τὴν τύχη τῶν συνυποδούλων του, ν' ἀξιοποιήσῃ τις περιστάσεις καὶ νὰ ἀποτινάξῃ τὸν ὀθωμανικὸ ζυγὸ, ἕνας Ἑλληνας ἱεράρχης, πρωτοπόρος καὶ πρόδρομος τῶν ἀπελευθερωτικῶν μας ἀγῶνων, ὁ Διονύσιος ὁ Σκυλόσοφος»⁽⁹⁾.

Τὸ παράτολμον ἐγχείρημα συνετελέσθη. Τὸ 1600 ὁ φλογερὸς Διονύσιος ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν. Πῶς προπαρασκευάσθη αὕτη καὶ πῶς διεξήχθη καὶ πόσον χρόνον διήρκεσε παραμένει ὀψωδῆποτε ἄγνωστον. Δὲν εὐρέθη ἐδῶ ἄλλος Μάξιμος, ὁ ὁποῖος θὰ διέσωζεν—ἔστω καὶ ἐκ μοχθηρίας—τὰ στοιχεῖα αὐτά. Ἐκκλησιαστικὴ Πράξις τοῦ Πατριαρχείου χαρακτηρίζει τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Διονυσίου ὡς «πρᾶγμα... ἐπιβλαβὲς καὶ ἐπόλεθρον κατὰ τε τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐπαρχίας αὐτοῦ ταύτης καὶ παντός τοῦ Γένους τῶν εὐσεβῶν», λέγεται δὲ περαιτέρω περὶ τοῦ ἀτυχήσαντος ἱεράρχου, ὅτι «τολμηρῶς καὶ ἀλογίστως ἀποστασίαν μελήθησας κατὰ τῆς βασιλείας τοῦ πολυχρονίου βασιλέως σουλτάν Μεχμέτ καὶ πολλὰ τῶν ἀτόπων διανοηθεὶς καὶ σκεψάμενος, πάνυ ὄντα μετὰ ἐπιβουλῆς καὶ κινδύων θανατηφόρων, πολλοὺς μὲν τῶν

(8) Ἐκ τῆς διαλέξεως Λ. Ι. Βρανούση.

(9) Ἐκ τῆς διαλέξεως Λ. Ι. Βρανούση.

Ιερωμένων και λαϊκών, αλλά δη και Ἄρχιερέων αἰσχίστῳ θανάτῳ ὑποπεσεῖν παρεσκευάσε»⁽¹⁰⁾. Βαρεῖς οἱ χαρακτηρισμοί. Ἐγράφησαν ὁμοῦς ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ ξίφους τοῦ «πολυχρονίου βασιλέως σουλτάν Μεχμέτ» και εἶναι ἴσοι τῷ μηδενί.

Τὸ κίνημα τοῦ 1600 ἀπέτυχεν. Αἱ ὑποσχέσεις τῶν ἰσχυρῶν τῆς Δύσεως περὶ βοηθείας ἔμειναν ἀπλᾶ ὑποσχέσεις, ἐπιπερόντα. Καὶ αἱ μικραὶ και ἀσθενεῖς δυνάμεις τοῦ Διουσιού, ὡς ἦτο φυσικόν, ἐκάμφθησαν. Πολλοὶ δὲ ἰερωμένοι και λαϊκοί, ἀλλά και ἀρχιερεῖς, καθὼς ἀναφέρει και ἡ μνημονευθεῖσα Πατριαρχικὴ Πράξις, «αἰσχίστῳ θανάτῳ» παρεδόθησαν. Μεταξὺ τούτων και ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Φαναρίου και Νεοχωρίου Σεραφεῖμ, ὁ ὁποῖος ἀγωνισθεῖς παρὰ τὸ πλευρόν τοῦ Διουσιού συνελήφθη αἰχμάλωτος. Πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς καταδίκης εἰς θάνατον προετάθη εἰς αὐτόν ἡ ἀλλαξοπιστία. Ἄλλ' ὁ πιστὸς τοῦ Θεοῦ ἱεράρχης ἀπέκρουσε μετὰ θάρρους τὴν πρότασιν και ὑπέστη γενναίως «γιά τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστι τὴν ἀγία και τῆς πατρίδος τὴν ἐλευθερία», μαρτυρικόν θάνατον. Ἡ τιμία κεφαλὴ του μετ' ἄλλων πολλῶν ἐξετέθη εἰς Τρίκαλα εἰς δημοσίαν θέαν. Τόσην δὲ ἐντύπωσιν ἐνεποίησε τὸ μαρτύριον τοῦ ἀγίου Σεραφεῖμ, ὥστε τὸ ἀπεθανάτισεν ἡ Μοῦσα εἰς συγκινητικώτατον γνωστὸν τοῖς πᾶσιν ἄσμα.

Ἡ ὥρα ὁμοῦς τοῦ φοβεροῦ μαρτυρίου τοῦ Διουσιού δὲν εἶχεν ἐπιστῆ. Κατῶρθωσε νὰ διαφύγῃ. Κατέφυγε ποῦ; Πᾶς ἄλλος κατόπιν τῆς ἀποτυχίας και τῶν τρομερωτάτων τῆς συνεπειῶν, ἐν πλήρει καταθλίψει και ἀπογοητεύσει, θὰ ἀπῆρχετο εἰς πανέρημον τόπον θρηνῶν και ὀδυρόμενος ἑαυτὸν και τοὺς παθόντας ἄχρι τῆς τελευτῆς του. Ἄλλ' ὁ Διούσιος ἦτο ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἡ Ἑλλάς συρομένη προχωρεῖ· πίπτει ἀλλ' ἀνίσταται· πληγώνεται και αἰμορροοῦσα ἀγωνίζε-

ται και μένει πάντοτε ἀκατάβλητος εἰς τὴν ἑπαλξιν τῆς, ἑπαλξιν τοῦ ὀρθῶς νοουμένου ἀνθρωπισμοῦ. Εὐθὺς μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν ἦτταν, πιστεύων ἀκράδαντως ὁ Διούσιος, ὅτι ἀσυγκρίτως προτιμότερος εἶναι ὁ θάνατος ἢ ἡ μαρτυρικὴ ζωὴ ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν δουλείαν, εἰς νέον ἀγῶνα ἀποδύεται. Καταφεύγει εἰς τὰ ὄρη. Δι' ἀπεριγράπτων κινδύνων, φθάνει πάλιν εἰς τὴν Δύσιν. Καὶ εἰς νέους ἀποδύεται ἀγῶνας ἐκεῖ, ὁ πρόδρομος αὐτοῦ τῆς ἀπελευθερωτικῆς κινήσεως, ἐπιδιώκων ὅ,τι δὲν ἐπετεύχθη τὸ πρῶτον. Ἐπίσημα ἔγγραφα, εὑρεθέντα ἐσχάτως εἰς τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους τῆς Ἰσπανίας, ὁμιλοῦν εὐγλωττῶς περὶ τῶν σοβαρωτάτων ἐνεργειῶν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Λαρίσης Διουσιού εἰς τὴν Δύσιν.

Ἐνα ἐκ τῶν ὑπομνημάτων, μετὰ τὰ ὁποῖα ἦτο ἐφωδιασμένος ὁ Διούσιος, γραμμένον εἰς τὴν ἑλληνικὴν και μετ' ὑπογραφᾶς Ἐπισκόπων, ἡγουμένων, προκρίτων κ. ἄ. ἀπευθύνεται πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας, «Γαληνότατον και καρτερώτατον αὐγουστον, πορφυρογέννητον και θεόστεπτον Βασιλέα», τὸν προσφωνοῦν οἱ ἀποστολεῖς. Ὑπενθυμίζουν εἰς αὐτόν τὰς ἐλπίδας, τὰς ὁποίας ἔδωκεν εἰς αὐτούς: «Ἡμεῖς ὡς ἐμάθομεν, ὦ βασιλεῦ, ὅπως ἐδέχθης μετὰ ἰλαροῦ τοῦ προσώπου τοὺς πρέσβεις ἡμῶν και ὑπεσχέθης ποιῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἦλθομεν εἰς μεγάλην χαρὰν και ἀγαλλίασιν, και εἰς τὸν Θεὸν δόξαν και εὐχαριστίαν ἐπέμψαμεν και ἐδοξάσαμεν, και ἱκετηρίαν αὐτῷ ἐποιήσαμεν, ἵνα δώῃ τῇ σῇ βασιλείᾳ ζωὴν και υγείαν και νίκην κατ' ἐχθρῶν... Ἔτι δὲ ἐπιστώθημεν ὅτι ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ (εἰς τὰ τέλη τοῦ 1600) ἔχεις ποιῆσαι τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν, και εἰς τοῦτο ἐποιήσαμεν πᾶσαν οἰκονομίαν...» κ.λ.π. «Ὅταν δὲ ἀπετύχομεν τῆς ἐλπίδος και ἀπαντοχῆς, ἦλθομεν εἰς μεγάλην λύπην και φόβον, ἵνα μὴ γένηται τὰ καθ' ἡμᾶς δῆλα τῷ ἀσεβεῖ και γενήσεται αἱματοχυσία και αἰχμαλωσία εἰς ἡμᾶς. Εἰς τοῦτο, πάντες οἱ τῆς μυστικωτάτης βουλῆς ἐπαρεκαλέσαμεν τὸν πανιερώτατον ἡμῶν

(10) Χ. Παπαδοπούλου, ἐνθ. ἀν. σελ. 171-172.

μητροπολίτην Κύριον Διονύσιον, ἵνα σωματικῶς ἔλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν σου καὶ ἐξείπῃ αὐτῇ πάντα λεπτομερῶς τὰ τῆς οἰκονομίας ἡμῶν καὶ συναθροίσεως καὶ σφαγῆς μερικῶν ἀγαρηνῶν ὅστις (Διονύσιος) ἐστὶ πρῶτος καὶ ὑπέρμαχος καὶ συναθροιστῆς τῆς αὐτῆς θεϊκῆς ὑπηρεσίας...». Τὴν ἔκκλησιν ταύτην, τῆς 3ης Δεκεμβρίου 1601, ὑπογράφουν ὁ «ταπεινὸς ἐπίσκοπος Σταγῶν Τιμόθεος», «ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος Ραδοβοσίδιου Κλήμης», «Κάλλιστος ἱερομόναχος καὶ ἡγούμενος τοῦ μεγάλου μου Σωτήρος», «Πορφύριος ἱερομόναχος ὁ προηγούμενος», «Ἰωάννης ἱερεὺς Ἀλεβᾶς», Χαρίτων Μαλιτζᾶς, Δημήτριος Καρθούνης, Δημολᾶς ὁ Ρωμαῖος καὶ ἄλλοι πολλοὶ κληρικοὶ καὶ πρόκριτοι τῆς Θεσσαλίας⁽¹¹⁾. Εἰς ἄλλας ἐκκλήσεις ὑπογράφουν δεκάδες κληρικοὶ καὶ πρόκριτοι Λαρίσης, Τρικάλων, Σταγῶν, Γαρδικίου, Ραδοβοσίδιου, Ζητουνίου, Ἰωαννίνων, Ἄρτης κ. λ. π.

Οἱ Ἰσπανοὶ ἀπρησχολημένοι εἰς ἄλλα μέτωπα, ἀναθάλλουν. Ὁ καιρὸς παρήρηχο μετ' ἄκαρπον ἀναμονήν. Καὶ οἱ ζῶντες εἰς τὴν κόλασιν τῆς Τουρκικῆς τυραννίδος «ραγιαῖδες» ἀδημονοῦν. Ἀπὸ πάντα ἄλλον καλύτερον αἰσθάνεται τοῦτο ὁ Διονύσιος καὶ κινεῖται συνεχῶς. Ἀπὸ τὴν Νεάπολιν ἀναβαίνει εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐκεῖθεν τὴν 28ην Νοεμβρίου 1602, γράφει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ροδόλφον. Ἡ ἐπιστολή, σωζομένη ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, ἰταλιστὶ γεγραμμένη, εἰς τὸ τέλος φέρει μεγαλοπρεπῆ τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν τοῦ Διονυσίου: «Ταπεινὸς δοῦλος σου καὶ εὐχέτης τῆς βασιλείας σου Μητροπολίτης Λαρίσης, ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος Θεσσαλίας καὶ Ἑλλάδος πάσης Διονύσιος», καθὼς καὶ μετ' ἡμᾶς τὴν ὡραίαν καὶ ἐπιβλητικὴν σφραγίδα του μετ' ἅ τὰ γράμματα: «Ὁ Ταπεινὸς Μητροπολίτης Λαρίσης, ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος Θεσσαλίας πάσης καὶ Ἑλλάδος, ἧς καὶ θλαστός»⁽¹²⁾. Πόσον σεμνύεται ὁ πολυ-

πράγμων ἱεράρχης, ὅτι εἶναι θλαστός τῆς Ἑλλάδος! Ὁ Διονύσιος ὑπενθυμίζει εἰς τὸν Καθολικὸν Βασιλέα τῆς Ἰσπανίας τὴν πρώτην πρὸς αὐτὸν πρεσβείαν ἐκ τριῶν ἐμπίστων του καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν ὑποσχέσεις του. Ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὴν Ρώμην ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Πάπα. Ὁ βαθὺς καὶ ἐκτεταμένος πόθος τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς ὤθει τὰ θήματά του πρὸς πάντα παρέχοντα ἐλπίδας βοηθείας. Ἐκ τῆς Ρώμης μετέθῃ πάλιν εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Νεάπολιν. Ἄλλ' ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, διστακτικὸς καὶ ἀναποφάσιτος, προετίμα, ἔλεγε, μᾶλλον μίαν ἐπιχείρησιν εἰς τὰ θόρεια τῆς Ἀλβανίας καὶ Βοσνίας, τῶν ὁποίων οἱ πληθυσμοὶ προσέκειντο εἰς τὸν Ρωμαιοκαθολικισμὸν ἢ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι, ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, δὲν ἐνέπνεον ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν!⁽¹³⁾.

Παρὰ ταῦτα, δὲν ἀποθαρρύνονται οἱ καρτερικοὶ «ραγιαῖδες». Πράκτορες τῶν καὶ ἀπεσταλμένοι μετ' ὑπομνήματα καὶ ἐκκλήσεις ἀλωνίζουσι τὴν Δύσιν. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Νεόφυτος Β' συντάσσει ἐκκλήσεις τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1609 πρὸς τὸν Πάπαν καὶ τὸν Καθολικὸν Βασιλέα καὶ ἀποστέλλει εἰς Ρώμην εἰδικὸν ἑξαρχόν του, τὸν Μιχαὴλ Κράλην.

«Θεοδόξαστε, ἀρχίζει τὸ Πατριαρχικὸν γράμμα, Θεοτίμητε, γαληνότατε βασιλεῦ, αὐτοκράτωρ Ἰσπανίας καὶ λοιπῶν χωρῶν καὶ πόλεων... Πρὸ πολλοῦ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἀκηκόαμεν τὴν καλὴν θέλησιν καὶ βουλὴν, ἣν ἔνευσεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν καρδίαν σου, τοῦ ἐλευθερώσαι τὴν μεγαλάνυμον καὶ περιβόητον βασιλεύουσαν ταύτην πόλιν σὺν ταῖς λοιπαῖς πολιτεαῖς αὐτῆς· καὶ ὅτι καὶ ἠτοιμάσατο τὴν αἰτίαν δὲν ἦν ἐνεπόδισεν οὐκ οἶδαμεν... Παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα, ἵνα ποιήσης ἔλεος καὶ ἐλευθερώσης τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ... Τὸν αὐτὸν ζῆλον καὶ πόθον ἔχει ἡ βασιλεία σου· καὶ γὰρ εἰ μὴ ἦν τοῦτο, οὐκ ἂν τοὺς ἡμετέρους ἀνθρώπους... ἐκάτεχες αὐτόθι. Διὸ καὶ ἐλπίζομεν. Ὁ-

(11) Ἐκ τῆς διαλέξεως Α. Ι. Βρανούση.

(12) Ἐκ τῆς διαλέξεως Α. Ι. Βρανούση.

(13) Ἐκ τῆς διαλέξεως Α. Ι. Βρανούση.

μως, μὴ θραδύνης· ἀλλ' ὁ ἔχεις ποιῆσαι, ποιήσον τάχιον κ.λ.π.»⁽¹⁴⁾.

Τὸ Πατριαρχικὸν ἔγγραφο μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ ἀπελευθερωτικὴ κίνησις εἶχε προσλάβει πολὺ μεγάλας διαστάσεις, καὶ εἶχε καταστῆ πανελληνίως. Τοῦτο ἄλλωστε ἐξηγεῖ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Διονύσιος, ἐνῶ ἠγήθη ἐπαναστατικοῦ κινήματος καὶ ἐγκατέλειπεν ἐν συνεχείᾳ τὴν Μητρόπολιν του, δὲν καθηρέθη τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος, ἀλλ' ἀπλῶς, μετὰ παρέλευσιν ἕξ μηνῶν ἀπὸ τῆς φυγῆς του, ἐκηρύχθη ἔκπτωτος ἀπὸ τοῦ θρόνου του.

Ὁ Διονύσιος, ἀηδισμένος ἴσως ἀπὸ τὴν ἄλλοπρόσαλλον πολιτικὴν τῶν ἰσχυρῶν τῆς Δύσεως, μετὰ τετραετίαν περίπου, ἔλαβε τὸν δρόμον τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὴν γλυκεῖαν πατρίδα. Ἔχων δὲ ὁ φιλόπατρις ἱεράρχης ἔμμενον ἰδέαν, καὶ σκοπὸν τοῦ θίου του θέσας τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ δούλου Γένους, ἐπεδόθη πάλιν, εὐθύς μόλις ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς προπαρασκευῆς τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος. Ἐξερχόμενος τῆς ἱεράς Μονῆς τοῦ Ἀγ. Δημητρίου, ἕξ ἧς ἤρχισε τὴν λαμπρὰν καὶ τόσον γόνιμον ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν του καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπανέλθῃ, περιήρχετο τὰς πέριξ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας. Ὑπεδαύλιζε καὶ ἀνεζωπύρει τὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν υποδούλων ἀκοίμητον πόθον τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως. Ἐμύει αὐτοὺς εἰς τὰ μεγάλα ὄνειρα καὶ μυστικά του. Εἰς τὴν ἐλευθέραν κυκλοφορίαν του ἀνά τὴν Ἡπειρον ἅπασαν συνετέλει ἀποτελεσματικῶς καὶ ἡ ἱατρικὴ, τὴν ὁποίαν ἤσκει δωρεάν, ὡς οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι. Ταπεινός, εὐπροσήγορος, πειστικώτατος, λιτὸς εἰς τὴν ζωὴν, ὁμοιος μὲ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐξουθενωμένους «ραγιάδες», φιλοφρονέστατα ἐδέχετο τοὺς πάντας εἰς συζητήσεις μακράς. Ἐχόρταινε τὸν πόθον τῆς ψυχῆς των, ἀνεπτέρωνεν, ἐνεθουσίαζεν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐκίνησε τὴν πικρόχολον πένναν τῶν ἐχθρῶν του νὰ γράψῃ: «Τὰ τῶν Ἰωαννίνων περίχωρα

καὶ τὰ τοῦ ἀνωτέρω Μοναστηρίου καὶ ἄλλας χώρας περιήρχετο (ὁ Διονύσιος), φέρων πλάσκαν ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ κινῶν τοὺς γεωργούς, ποιμένας, θουκόλους καὶ ἄλλους χωρικούς, προσεκκεῖοτο τοιούτους ἀπαιδευτοὺς καὶ ἀπολέμους στρατιώτας»⁽¹⁵⁾.

Ἐκέρνα, θεβαίως ὁ Διονύσιος τοὺς γεωργούς, ποιμένας, θουκόλους καὶ ἄλλους χωρικούς, ὄχι ὁμως οἶνον, ἀλλὰ τὸν γλυκὺν οἶνον τοῦ πατριωτισμοῦ, τὸ νέκταρ τῆς ἐλευθερίας, τὸ ὁποῖον τοὺς ἐμέθυσκε καὶ ἐγέμιζεν ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, ἀγάπην καὶ θουσίαν ὑπὲρ τῆς ἀθανάτου Ἑλλάδος. Οἱ κατηχούμενοί του δὲν ἦσαν ἀπλοὶ μόνον χωρικοί, «χυδαῖοι καὶ θάναυσοι», «ἄθλιο μπουλουόκι», ὡς ὁ ἀχαρakterιστος Μάξιμος, ἀδικῶν καταφώρως τὴν ἀλήθειαν, γράφει, ἀλλὰ καὶ ἠγετικὰ στελέχη τῆς κοινωνίας. Ἀναφέρομεν χαρακτηριστικῶς τὸν ἐπιτροπεύοντα τὸν ἀσθενούντα Μητροπολίτην Ἰωαννίνων Μανασσῆν, ἐπίσκοπον Δρυϊνουπόλεως Ματθαῖον, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὁποῖου ὁ Διονύσιος «προδιέθεσε καὶ κατήχησεν ἱκανοὺς ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων»⁽¹⁶⁾, καθὼς γράφει ὁ Ἀραβαντινός. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἐπέσυρε τὴν μῆνιν τοῦ ἐμπαθοῦς Μαξίμου. «Τὸ πρῶτον αἴτιον τῶν κακῶν, γράφει ὁ Μάξιμος πρὸς τὸν Ματθαῖον, ἐσὺ τὸ ἐκίνησες καὶ ἔφερες καὶ ἐφύλαγες τὸν ἐχθρὸν τοῦ κόσμου μέσα εἰς τὸ ἐπαινετὸν τοῦτο κάστρον, ἕως ὅτου τὸ ἀφανίσατε... Ἐσὺ τὸν ἐσυμάζονες, καὶ τὸν ἐφίλευες καὶ τὸν ἔδιδες θέλημα νὰ εὐλογῇ καὶ νὰ ἀγιάζῃ, ὁ φονεὺς καὶ τοσοῦτων ψυχῶν φθορεὺς, ὅπου ἤξευρες πῶς ἔκαμεν εἰς τὰ Τρίκαλα»⁽¹⁷⁾.

Ὁ Διονύσιος κατηγορήθη ἀκόμη ὡς κηρύττων, ὅτι «ἔμελλε νὰ γίνῃ ἐλευθερωτῆς ὄχι μόνον τῶν Ἰωαννίνων, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν πόλεων»⁽¹⁸⁾, στηρίζων τὴν ἐλπίδα του αὐτὴν ἐπὶ «κληδονισμῶν, οἰωνισμῶν καὶ μαντευμάτων». «Ἄναμφι-

(15) Δ. Σαλαμάγκα, ἐνθ. ἀν. σελ. 55.

(16) Χ. Παπαδοπούλου, ἐνθ. ἀν. σελ. 182.

(17) Χ. Παπαδοπούλου, ἐνθ. ἀν. σελ. 182.

(18) Χ. Παπαδοπούλου, ἐνθ. ἀν. σελ. 181.

(14) Ἐκ τῆς διαλέξεως Λ. Ι. Βρανούση.

βόλως, λέγει, σχολιάζων ταῦτα ὁ σοφὸς Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὁ δνειροπόλος καὶ ὄπτασιαστὴς ἄνθρωπος ἢ μετεχειρίζετο τ' ἄνωτέρω διὰ τὰ ἐξεγείρη καὶ ἐνθουσιάζη τὰς λαϊκὰς μάζας ἢ ὡς κύριον ἐπιχείρημα τοῦ ἐπαναστατικοῦ του κηρύγματος εἶχε τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὅτι ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν θὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς κατὰ τῶν τυράννων Τούρκων. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται, ὅτι ὁ ἐσχάτως τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάς ἀείμνηστος μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος εἶχεν ἀνά χεῖρας πάντοτε τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου καὶ δι' αὐτῆς ὠραματιζέτο πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους; Τοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος ἦτο καὶ ὁ Διονύσιος»⁽¹⁹⁾.

Ἐβδομηκοντούτης ἤδη ὁ Διονύσιος, «γῆρως ἀψάμενος», καὶ «κεκυφὼς τῷ γῆρα», «πολιὸν ἔχων τὸν πῶγωνα καὶ τὸ πρόσωπον πλήρες ὑπὸ τοῦ γῆρως ρυτίδων»⁽²⁰⁾, διαφλεγόμενος ὑπὸ τοῦ σφοδροῦ πόθου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὴν πατρίδα ἐλευθέραν καὶ ἀνακράξῃ μετὰ τοῦ δικαίου Συμεῶν τὸ «νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλον σου, δέσποτα, ἐν εἰρήνῃ», ἐπέσπευσε κάπως τὰ πράγματα. Πιθανὸν καὶ διὰ τὰ παράσχη αἰτίαν καὶ ἀφορμὴν τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων. Ἴσως ἀκόμη καὶ διότι ἐπροδόθη εἰς τοὺς Τούρκους. Τόσον θόρυβον ἐδημιούργησε περὶ τὸ κίνημα ὁ ἀχαλίνατος Μάξιμος!

Ὁὕτω τὴν 7ην Σεπτεμβρίου 1611 ὁ γέρον—ἀγέραςτος εἰς τὴν ψυχὴν—ἱεράρχης, ὕψωσε τὸ λάβαρον τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπὶ κεφαλῆς 1.000 περίπου χωρικῶν, ὠπλισμένων κατὰ τρόπον πρόχειρον, ἐπετέθη πρῶτον κατὰ τῶν παρὰ τὴν Μονήν τοῦ Ἁγ. Δημητρίου κειμένων χωρίων Τουρκογρανίζης καὶ Ζαραθούζης, κατοικουμένων ὑπὸ ἐξισλαμισμένων Τσιάμηδων, ἔπειτα ἐστράφη μὲ ὄρμην ἀκάθεκτον κατὰ τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων. «Καὶ ἔπειτα, τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὴν δεκάτην Σεπτεμβρίου, σημειοῦται εἰς τὸ χρονι-

κόν, ἐκστράτευσαν μετὰ τοῦ ἀρχηγῶν τῶν καλογήρου τὴν νύκτα κατὰ τῶν Ἰωαννίνων»⁽²¹⁾. Οἱ ἐπαναστάται ἐπανελάμβανον τὸ «Κύριε ἐλέησον» καὶ συνθηματικῶς ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον ἀπηύθυναν τὰ «χαράτζι χαρατζόπουλον» καὶ «ἀναζούλι ἀναζούλοπουλον», ἐνοοῦντες τοὺς προσφάτως ἐπιβληθέντας νέους φόρους παρὰ τῶν κυριάρχων Τούρκων. Εὔρον εἰς τὸν ὕπνον τοὺς Τούρκους ἢ τοὺς ἐτρομοκράτησαν διὰ τοῦ ραγδαίου καὶ μελετημένου αἰφνιδισμοῦ. Κατέλαθον τὸ Διοικητήριον τὸ ἐμπυρόλησον. Μόλις ἐσώθη ὁ Πασῶς τῶν Ἰωαννίνων Ὀσμάν, διαφυγὼν γυμνὸς μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τῆς ἀδελφῆς του διὰ τινος παραθύρου τοῦ Διοικητηρίου. Τὸ κάστρον ὅμως τῶν Χριστιανῶν, παραδόξως ἐκράτει ἐρμητικῶς κλειστάς τὰς θύρας του. Εἶχον ἀκούσει ἀσφαλῶς οἱ ἐν αὐτῷ τοὺς ἀλαλαγμοὺς καὶ τὰς ἰαχὰς τῆς μάχης. Καὶ εἶδον ἐξάπαντος ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις τὰς φλόγας, αἱ ὁποῖαι κατέπρωγον τὸ Διοικητήριον. Πιθανὸν μεταξὺ τῶν ἐρυθρῶν ἀναλαμπῶν νὰ διέκρινον καὶ τοὺς ἐπαναστάτας. Πολὺ πιθανὸν ἀκόμη νὰ ἤκουον καὶ τὰς ἀλλόφρονας ἐκρήξεις τῆς χαρᾶς τῶν καὶ τὰ νικητηριά τῶν «Κύριε ἐλέησον! Κύριε ἐλέησον!...» Ἀλλὰ διατί τότε δὲν ἔσπευσαν πλήρεις χαρᾶς νὰ ἀνοίξουν τὰς πύλας, νὰ ἐνωθοῦν μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν, νὰ κτυπήσουν ἀπὸ κοινῶν τὸν κοινὸν ἐχθρόν;

Ποῖαν ἀληθῶς ἀπάντησιν νὰ δώσωμεν εἰς τὸ τρομερὸν αὐτὸ ἐρώτημα; Ὁ κ. Βρανούσης, καλῶς μελετήσας τὸ πρᾶγμα, ἀπαντᾷ: «Προτίμησαν νὰ φανοῦν νομοταγεῖς στὸν κατακτητὴ, παρὰ ν' ἀνοίξουν τίς πύλες τοῦ κάστρου στοὺς ἀτάκτους χωρικοὺς τοῦ Διονυσίου. Ὁ Ἐλληνη εὐπατρίδης, ὁ ἀνώτερος ἀξιοματοῦχος τῶν Πατριαρχείων ἄλλοτε, ὁ κοσμογυρισμένος «φιλόσοφος», ὁ ἀσπρομάλλης τῶρα ἱεράρχης, ποὺ ἐξεσήκωσε τοὺς σκλάβους τῆς γῆς, τὸ μόνο ἴσως ποὺ δὲν εἶχε ἀρκετὰ προθλέψει, ἦταν ἡ ἀντίδρα-

(19) Χ. Παπαδοπούλου ἔνθ. ἀν. σελ. 181.

(20) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ. ἀν. σελ. 181.

(21) Δ. Σαλαμάγκα, ἔνθ. ἀν. σελ. 103.

σις ώρισμένων κύκλων από την ήγέτιδα τάξιν τών δημοσίων του» (22).

Τό έλπιδοφόρον κήρυγμα του ήρωος έλληνος ιεράρχου απέτυχεν. "Όταν ένδακρυς διεπίστωσε τουτο ό πολύτλας Διονύσιος, εύρισκόμενος πλησίον του φρουρίου, απέσύρθη περίλυπος την ψυχήν έως θανάτου και έκρύθη εις τό σπήλαιον του ναού άγ. 'Ιωάννου του Προδρόμου.

'Η έκδίκησις τών Τούρκων κατά τών επαναστατών, συνεργούντων δυστυχώς και τών 'Ιουδαίων, ύπήρξεν άνευ προηγουμένου. 'Ο συντάκτης του «'Ηπειρωτικού Χρονικού», διηγείται, ότι οί συλληφθέντες, «άλλοι μόν έσουθλίσθησαν, άλλοι ζωντανοί έψήσθησαν, άλλοι εις τό πύρ έρρίφθησαν και άλλοι από κρεάγρας έκρεμάσθησαν» (23). Αυτόπτης μάρτυς τών σπαραξικαρδιών αυτών γεγονότων και ό χαϊρέκακος Μάξιμος, λέγει, ότι «μέγας άριθμός τών συλληφθέντων επαναστατών κατεσφάγη σφαγίων δίκην, άλλοι, περι τούς διακοσίους, καταφυγόντες εις τινα θέσιν πλήρη καλάμων έκάσσαν» (24).

'Ο πρωταγωνιστής πρεσβύτης ιεράρχης Διονύσιος συνελήφθη άμέσως. 'Υπό τούς άλαλαγμούς τών 'Ιουδαίων και του Τουρκικού όχλου έξεδάρη ζών. 'Επί πέντε όλοκλήρους ώρας ό έθνομάρτυς κατάρθωσε να άνθέξη εις τό πρωτοφανές και άθάσαστακτον τουτο μαρτύριον μέχρις ότου «σπαράζοντας σαν τό ψάρι» παρέδωκε εις τόν Κύριόν Του τό αδάμαστον πνεύμα του.

'Ως δέ μετά σαρκασμού, έγγίζοντας τά όρια του κυνισμού, ιστορεί ό αυτόπτης και αυτήκοος άσπονδος έχθρός του Μάξιμος ό Πελοποννήσιος, τό δέρμα του Διονυσίου, γεμισμένον με άχυρα, έτέθη επάνω εις ύψηλόν κοντόν και περιφερόμενον από πόλεως εις πόλιν έπεδεικνύ-

(22) 'Εκ τής διαλέξεως του κ. Α. Ι. Βρανούση.

(23) Χ. Παπαδοπούλου, ένθ. άν. σελ. 184.

(24) Χ. Παπαδοπούλου, ένθ. άν. σελ. 185.

ετο εις πάντας, σταλόν τέλος εις αυτόν τόν σουλτάνον (25).

Τά αυτά περίπου λέγει και ό συντάκτης του «'Ηπειρωτικού Χρονικού»: «Τόν έγδαραν, αναφέρει, ζωντανόν και γεμίσαντες τό δέρμα του άχυρον, τό περιέφερον από πόλεως εις πόλιν και τέλος και εις αυτήν την Κωνσταντινούπολιν, λέγεται δέ ότι έσηκώθη ό βασιλεύς να τόν ιδή και ούτως έπληρώθη τό τής προφητείας του λοξόν, ότι ξεμelle να υπάγη εις την Κωνσταντινούπολιν και αυτός ό βασιλεύς να τόν σηκωθή» (26).

'Από την παγίαν τακτικήν τών Τούρκων να προτεινούν έξωμοσίαν προς τούς μελλοθανάτους,—ας ένθυμηθώμεν τόν ιερομάρτυρα Σεραφείμ, τόν Παπαθύμιον Βλαχάθα, τόν έθνομάρτυρα Γρηγόριον τόν Ε' και άλλους—εικάζομεν ότι τοιαύτη πρότασις έξωμοσίας έγένητο έκ μέρους τών δημίων και προς τόν άτυχήσαντα ήγέτην τής 'Ηπειρωτικής 'Επαναστάσεως Διονύσιον. Μέγας θεθαίως θρίαμβος θά ήτο δι' αυτούς, εάν ό πολίος και σεβάσιμος ιεράρχης, λιποψυχών πρό τών άγρίων και άπεισίτων μορφών τών δημίων και τών φονικών αυτών μαχαιρών, ήρνείτο τόν Χριστόν. 'Αλλ' όχι! 'Ο Διονύσιος έμεινε πιστός άχρι θανάτου και έλαβε τόν στέφανον τής ζωής.

★

"Όσον θόρβορον και άν έρριψαν μικροί και ποταποί άνθρωποι κατά τής άγίας μορφής του μεγάλου 'Αρχιεπισκόπου Λαρίσης Διονυσίου του Φιλοσόφου έμεινεν

(25) Τό δέρμα δέ άποδαρείς, υπό τούς άλαλαγμούς τών 'Ιουδαίων και του τουρκικού όχλου, παρά τών Τούρκων, ούς ήλιπιζε να νικήση, και θιαίως τό ζήν άπορρήξας, πάντων ύψηλότερον τοίς πάσι διεδείχθη τό άποδαρέν εκείνο πανάθλιον δέρμα, πλησθέν άχύρων, κάπι σκόλοπος τινος ανάσκολοπισθέν και την πόλιν άπασαν περινεχθέν' δια θαύματος δέ ήχθη και τώ βασιλει, κακέισε τό τοιούτον δέρμα άποκαμισθέν και ταύτη γε προσενεχθέν' ταύτι δέ τοούτον άποθάντα τόν τρόπον έπέγνωμέν τε ιδόντες και άκούσαντες έχομεν», (Χ. Παπαδοπούλου, ένθ. άν. σελ. 186).

(26) Χ. Παπαδοπούλου, ένθ. άν. σελ. 186.

αὕτη λάμπουσα, ἀστράπτουσα ἐν τῷ στερεώματι τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τοῦ εὐλογημένου ἡμῶν Ἐθνους. Ὑπῆρξε σπανία, φαινή, πρωτόπορος, ἀγωνιστική, μαρτυρική. Δὲν εἶχε θέλξει, ἐνθουσιάζει, συναρπάσει καὶ κατακτήσει μόνον τοὺς ἀπλοῦς καὶ ἀθῶους τῆς ὑπαίθρου ἀνθρώπους. Οἱ ἀπεσταλμένοι του καὶ οἱ διεκπεραιωταὶ τῶν διαπραγματεύσεων εἰς τὰς αὐλὰς τῶν Ἀψβούργων, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Ἰσπανίας ἀνῆκον εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ἐπιστημόνων. Εἰς τὰ σχετικὰ ἔγγραφα παραλαμβάνουν δεκάδες ὀνόματα προκρίτων, ἱερέων, ἐπισκόπων καὶ ἀρχιεπισκόπων. Εἰς τὸ ἐθνικὸν δίκτυον, τὸ ὁποῖον εἰσέδυν ἕως τὸ σептὸν Πατριαρχεῖον καὶ περιέβαλλε πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ κοινωνικὰ στρώματα, ἀπὸ τὴν θάσιν ἕως τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος, πρωτεύοντα ρόλον διεδραμάτιζεν ὁ Διονύσιος, «φλογερὸς ἀπόστολος τῆς Ἐλευθερίας καὶ μαρτυρὸς μιᾶς προώρου ἐπαναστάσεως» (27).

Τοῦτον κάλλιον παντὸς ἄλλου τὸ κατενόησαν οἱ Τοῦρκοι. «Ἐάν, λέγει ὁ διαπρεπῆς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἱστορικὸς μακαριστὸς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ἡ Ἑπαιρωτικὴ ἐκείνη ἐπανάστασις, ἧς ἡγήθη ὁ ἀτυχῆσας ἐθνομάρτυς, δὲν εἶχεν εὐρυτέραν σημασίαν καὶ δὲν προεκάλει γενικώτερον ἐνδιαφέρον, ἐάν δὲν συνεχίνοι τὸν Σουλτᾶνον, θεβαίως δὲν θὰ προσέβαινον οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν πομπῶδη αὐτοῦ περιαγωγὴν μέχρι τῆς Βασιλευούσης καὶ τοῦ Σουλτάνου» (28).

Χελιδὼν μέσα εἰς τὸν θαρύτατον χειμῶνα ὁ σептὸς ἱεράρχης Διονύσιος, προεμήνυσε τὸ γλυκύτατον ἔαρ τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως. Ἐκ τῶν πρώτων εἰργάσθη εἰς τὴν διάνοξιν τῆς λεωφόρου τῆς Ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν κατόπιν ἐθάδισεν ἀτελεύτητος σειρὰ μακαρίων Πατριαρχῶν, Ἀρχιεπισκόπων, Ἐπισκόπων, Ἠγουμένων, Ἱερομονάχων, Ἱερέων καὶ Μοναχῶν. Τὸ τριμμένον ράσον του, ματωμένον ἀπὸ τὸ μαρτύριόν του, συνετέ-

λεσεν, ὥστε «τὰ ράσα» νὰ καταστοῦν σύμβολα ἐμπνεύσεως καὶ αὐτοθύσας καὶ λάβαρα, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐπολέμησαν θαυμαστώως ὄλοι οἱ μιμηταὶ του καὶ οἱ ἥρωες τοῦ 21, οἱ ἀποτινάξαντες τελικῶς τὸν ἀθάστακτον τουρκικὸν ζυγόν.

Τὸ φωτεινὸν του παράδειγμα, ὁσονδήποτε καὶ ἂν οἱ ἐχθροὶ του ἠθέλησαν νὰ τὸ ἐπισκιάσουν, ἠλέκτριζε τὰς καρδίας τῶν ὑποδούλων καὶ συνετέλει εἰς τὸ νὰ χαλυθδώνωνται αἱ ψυχαὶ των καὶ νὰ ὑπομένουν καρτερικῶς τὸν θαρύτατον ξενικὸν ζυγόν, ἐνῶ ταυτοχρόνως εἰργάζοντο διὰ τὴν ἀποτίναξίν του.

Ἄλλ' ἡ ἀκτινοβολία τῆς μορφῆς τοῦ ἐθνομάρτυρος Διονυσίου δὲν ἐσθέσθη μὲ τὴν ἐθνικὴν μας ἀποκατάστασιν. Εἶναι ἀπὸ τὰς προσωπικότητας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐξακολουθήσουν εἰς τοὺς αἰῶνας νὰ ἀποτελοῦν ἐστίας ὑψηλῶν ἐμπνεύσεων καὶ ἀκαταλύτων διδαγμάτων. Ἴδιαιτέρως δι' ἡμᾶς σήμερον, οἱ ὁποῖοι διερχόμεθα μίαν καμπὴν τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας, τὸ πρόσωπον τοῦ Διονυσίου πρέπει νὰ μᾶς ὑπενθυμίζη, ὅτι ἡ Ἑλλάς καὶ μάλιστα ἡ χριστιανικὴ, δὲν εἶναι μόνον μιὰ γεωγραφικὴ ἔννοια, ἀλλὰ μιὰ ἀξία πνευματικὴ, ἡ ὁποία περικλείει ὅ,τι ὑψηλότερον καὶ ὅ,τι εὐγενέστερον ἔχει νὰ δώσῃ ἢ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ. Χάριν αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ τῆς δώσῃ τὴν δυνατότητα νὰ διαδραματίσῃ καὶ πάλιν τὸν ἀνεκτίμητον προορισμὸν τῆς μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων καὶ ἐλευθέρων Ἐθνῶν ἐθυσίασθη, καθ' ὃν τρόπον ἐθυσίασθη καὶ ὁ Διονύσιος καὶ ὅλη ἡ πολυάριθμος ἡρωικὴ χορεία τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἐλευθερίας. Καὶ χάριν αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος καλεῖ ὄλους ἡμᾶς σήμερον ὁ Διονύσιος, νὰ πράξωμεν ὁ καθεὶς τὸ καθήκον του, ὥστε ὅ,τι ἐκπροσωπεῖ ἡ Ἑλλάς νὰ παραμείνῃ ἀπαραθιάστον καὶ ἀκέραιον, διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἀποτελῇ πηγὴν ἐμπνεύσεως καὶ προόδου ὅχι μόνον δι' ἡμᾶς τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν γεωγραφικὴν τῆς περιοχὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα πολιτισμένον καὶ ἐλεύθερον ἄνθρωπον.

† Ο ΤΡΙΚΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΑΓΩΝ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

(27) Α. Ι. Βρανούση, Ἐκ τῆς διαλέξεώς του.

(28) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ. ἀν. σελ. 187

Η ΗΘΙΚΗ ΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

«Ο Χριστιανισμός του 20ού αιώνα εξετάζεται από τής πλευράς όχι του πόσον πολύ ο φτωχός υπεισέρχεται εις τήν ζωήν τής Ἐκκλησίας ἀλλά ἡ Ἐκκλησία εις τήν ζωήν του φτωχοῦ».

Sargent Shriver

Εἰς τήν περίφημην σκηνήν τῶν Ἀδελφῶν Καραμαζώφ, ὅπου ὁ Ἰθάν προκαλεῖ τὸν Ζοσιμά μὲ τὸ ἐπιχείρημα τῆς κοινωνικῆς ἀνομοιότητος καὶ τὴν ταλαιπωρίαν ποῦ ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον, ὁ γηραιὸς φιλόσοφος παρατηρεῖ: «Ἐάν εἴμαστε καλοὶ ἀδελφοί, θὰ ὑπῆρχεν ἀδελφωσύνη, ἀλλὰ ἕως ὅτου γίνωμε, δὲν θὰ πραγματοποιηθῆ κανεὶς διαχωρισμὸς τῆς περιουσίας».

Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ντοστογιέβσκυ, τὸ νὰ ἀπελευθερωθοῦν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν φτώχεια ἦτο ἐξ ἴσου δύσκολον ὅσον εἶναι καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Ἐν τούτοις, σήμερα ἡ φτώχεια παρουσιάζεται, ὄχι μόνον ὡς ταλαιπωρία τοῦ φτωχοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ κυρίως ὡς πάρεργον τῶν οἰκονομολόγων, καὶ ἡ θεραπεία τῆς σάν κάποια διασκέδασις τῶν καλωσυνάτων ἀνθρώπων. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τοῦτο: τὸ σκάνδαλον ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς φτώχειας, ἡ ὁποία εἶναι πλέον καταφανής. Σήμερα, ὅπως ὁ Γάλλος θεολόγος Yves Congar ἔγραφε προσφάτως, «γνωρίζομεν τὸ ποσοστὸν τῶν ἀνθρώπων ποῦ πεινοῦν καὶ τὶς στατιστικὲς ποῦ δείχνουν τὴν ἀθλιότητα, ἔχομεν ἰδεῖ τὶς φωτογραφίες τῶν παιδιῶν μὲ τὶς ἰσοπεδωμένες κοιλίες, τὰ θαθουλωμένα τοὺς μάτια καὶ τὰ προεξέχοντα γόνατα τῶν σκελετωμένων ποδιῶν τοὺς ποῦ εἶναι ἰσχνὰ σάν διαφανῆ. Ἀπὸ τὴν ἄλλῃ πλευρᾶ, οἱ πεινασμένοι καὶ ἀπαθλιωμένοι βλέπουν τὸν πλοῦτον τῆς ἰδικῆς μας κατοικίας, τὸν τρόπον τῆς ζωῆς μας, τὶς πολυτέλειές μας, τὶς ἀποθηκὲς μας καὶ τὰ ὄπλα μας».

Μπορεῖ ὁ κόσμος ν' ἀρνηθῆ μίαν τέτοιαν κατάστασιν, μπορεῖ νὰ θρηνησῆ δι' αὐτήν, ἀκόμη νὰ προσποιηθῆ ὅτι δὲν γνωρίζει τίποτε, ἀλλ' ἂν θέλῃ νὰ λέγε-

ται Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ λάθῃ μίαν θέσιν.

Η ΡΑΧΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΡΟΧΟΝ

Εἰς τὰς Η.Π.Α. εἶναι ἐμφανὲς ὅτι ὑπάρχει ἀνταπόκρισις εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν ἐπίκλησιν. Καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Κράτος—δύο χωριστὰ σκέλη ποῦ ὑποστηρίζουν ἕνα σῶμα ἀγωνιζόμενον—συνβάλλουν εἰς τὸν οἰκονομικόν, πολιτικόν καὶ ἠθικόν ἀγῶνα ποῦ ἐπιγράφεται «Πόλεμος ἐναντίον τῆς φτώχειας».

Οἱ πλεῖστοι τῶν πολέμων κηρύσσονται ἀπὸ τοὺς παρήλικας καὶ πραγματοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς νεωτέρους. Ἀλλὰ ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς φτώχειας ἀγωνίζεται γιὰ νὰ συμπεριλάβῃ τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν ἡλικιῶν, ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ ὅλων τῶν θρησκευτῶν. Τίποτε δὲν εἶναι περισσότερον καθολικὸν ἀπὸ τὴ φτώχεια καὶ τὴν καταπολέμησίν της.

Μίαν ἑβδομάδα τὸν περασμένον μῆνα εἶχα τρεῖς ἐμπειρίες, οἱ ὁποῖες δύο χρόνια πρὶν δὲν θὰ μπορούσαν νὰ εἶχαν συμβῆ πουθενά εἰς τὴν χώραν, εἰς οὐδεμίαν ἐπίσημον κυβέρνησιν.

Ἦμουν εἰς τὸ Σουνσινάτι, εἰς ἐπίσκεψιν μιᾶς βορείου κοινότητος, γνωστῆς ὡς περιοχῆς Steele. Ἐκεῖ συνήντησα τὸν αἰδεσιμώτατον Edward Jones, ἕνα εὐγενῆ καὶ προβλεπτικὸν ἄνθρωπον 61 ἐτῶν, ὁ ὁποῖος εἶχε διατελέσει ἐφημέριος μιᾶς ἐκκλησίας τῶν Βαπτιστῶν στὸ Σουνσινάτι ἐπὶ 31 χρόνια καὶ ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε τὰ ἐξῆς σχετικὰ μὲ τὴν κοινότητά του: πρὶν τρία χρόνια τὰ σκουπίδια συσσωρεύονταν εἰς τὰ ρεῖθρα τῶν πεζοδρομίων, τὰ παιδιὰ ἔπαιζαν εἰς τοὺς ζεστοὺς καὶ χωρὶς ἀέρα δρόμους, τὰ κατοικῆσιμα

σπίτια ἦσαν ἄθλιες, καλύβες, πολλές χω-
ρίς θέρμανσιν ἢ φῶς ἢ ὑδραυλικὸ σύστη-
μα.

Ἐκοίταξα ὀλόγυρα τὴν γειτονιά, πε-
ριέργως, καὶ ἠρώτησα τὸν ἱερέα, τί συνέ-
βη ὥστε νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ τελεία ἀλλαγὴ
καὶ αὐτὸ πού πρὸ τριετίας κτυποῦσε
ἄσχημα εἰς τὸ μάτι, σήμερα νὰ ἀρέσῃ
τόσο πολὺ;

«Λοιπόν», ἄρχισεν ἐκεῖνος, «σ' αὐτὸν
τόπο ἔχομε 285 οἰκογένειες, οἱ πε-
ρισσότερες τῶν ὁποίων ἔχουν χαμηλὸν
εἰσόδημα. Πρὸ τριῶν ἐτῶν, ἀπεφασίσα-
μεν νὰ σταματήσωμε νὰ κλαίμε ὁ ἕνας
εἰς τὴν ράχην τοῦ ἄλλου διὰ τὴν φτώ-
χεια μας καὶ νὰ θάλωμεν αὐτὴν τὴν
ράχην μας εἰς τὸν τροχόν, μὲ ἄλλα
λόγια νὰ ἀρχίσωμε τὴν ἐργασίαν διὰ νὰ
γλιτώσωμε ἀπὸ τὴν μάστιγα τῆς φτώ-
χειας. Ἐφορολογήσαμε λοιπὸν τὴν κάθε
οἰκογένεια μὲ ἓνα δολλάριον. Ἐπειτα
ἐνοικιάσαμε μίαν μπουλντόζα διὰ νὰ
σκεπάσωμε τὸν σκουπιδότοπο. Αὐτὸ ἦτο
κάτι, πού ὁ καθένας μποροῦσε νὰ τὸ ἰδῇ.
Μποροῦσαν δηλ. οἱ ἄνθρωποι νὰ κοιτοῦν
ἀπὸ τὸ παράθυρό τους καὶ νὰ λένε: «ὁ
σκουπιδότοπος ἔφυγε. Κι' ἔφυγε, ἐπειδὴ
τὸ θελήσαμε ἐμεῖς». Ἐπειτα ἰσοπεδώσα-
με 24 ἐτοιμόροπα σπίτια. Αὐτὸ ἦτο μία
ἄλλη ἐμφανὴς θελιώσις. Τὰ σπίτια ἔ-
φυγαν, γιατί τὸ θέλησαν οἱ κάτοικοι αὐ-
τοῦ ἐδῶ τοῦ τόπου.

«Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1964 εἴχαμεν ἀρ-
κετὴν κοινοτικὴν ὑποστήριξιν, ὥστε νὰ
μυρῶσωμε νὰ ἀπευθυνθοῦμε εἰς τὸ Ὑ-
πουργεῖον Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως διὰ
μίαν ἐπιχορήγησιν. Ἀλλὰ προτοῦ δε-
χθοῦμε τὰ χρήματα, ἐκάναμε μίαν συμ-
φωνίαν: ἐχρειαζόμεθα τὰ χρήματα σάν
μίαν προσθήκη εἰς τὴν πρωτοβουλίαν
πού εἴχαμεν ἀναλάβει, καὶ ὄχι σάν ὑπο-
κατάστατο εἰς τὴν προσπάθειά μας. Ἀπὸ
τότε ὁ τόπος μας ἄρχισε νὰ ἐξελισσεται.
Ἐπειτα ἐπήγα εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἀδελ-
φῶν τοῦ Ἐλέους, λίγα τετράγωνα πῶ
κάτω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν μου, γιὰ νὰ ζη-
τήσω τὴν βοήθειάν τους. Ἐκτοτε βοη-
θοῦν συνεχῶς. Ἐδημιούργησαν ἓνα ἐκ-
παιδευτικὸ πρόγραμμα διὰ ἐνήλικας, τὸ

ὁποῖον διδάσκει οἰκιακὴν οἰκονομίαν, ρά-
φιμον, γραφομηχανήν.

«Τὸν περασμένο χρόνον, παρεκαλέσαμε
τις ἀρχὲς τῆς ἐπαρχίας Χάμιλτον, ὅπου
ὑπαγόμεθα διοικητικῶς, διὰ τὴν ἐπανα-
λειτουργίαν τοῦ σχολείου μας. Τὸ εἶχαν
κλείσει μερικὰ χρόνια πρὶν, διότι ἐστέ-
γαζε διηρημένες τάξεις. Τὰ παιδιὰ τῶν
λευκῶν δὲν μποροῦσαν νὰ φοιτήσουν,
μολονότι τὸ σχολεῖο ἦτο πολὺ κοντὰ εἰς
τὰ σπίτια τους. Τώρα, ὁ πρῶτος ὄροφος
ἔχει γίνει τὸ κέντρον διὰ τὸ ἐπιτελικὸν
μας πρόγραμμα».

Πῶς νὰ ἐξηγήσω αὐτὴν τὴν μεταβο-
λή; «Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς φτώχειας
ἔληξε σ' αὐτὴν τὴν κοινότητα, διότι
οἱ ἄνθρωποι ἦσαν πρόθυμοι νὰ ἐργα-
σθοῦν», μοῦ εἶπεν ὁ ἱερεὺς Jones. Θὰ
μποροῦσεν ἴσως ἡ κοινότης νὰ χρησι-
μοποιήσῃ περισσότερη τυχὸν βοήθεια;
«Βεβαίως μποροῦμε, στοιχηματήστε. Ἐ-
σεῖς θὰ θάλατε τὰ χρήματα καὶ μεῖς τὴν
δουλειά».

Ἀργότερα, τὴν ἴδια ἡμέρα, ἐπήγα εἰς
τὸ Νηπιαγωγεῖον τοῦ Ἁγίου Ἰωσήφ εἰς
τὸ Συνισνάτι, ἓνα κτίριον 87 ἐτῶν, εἰς τὸ
ὁποῖον ὅμως συνήντησα μερικὲς ἀπὸ τις
πῶς τελευταῖες καὶ νεωτεριστικὲς ιδέες
πού ἔχω ποτὲ συναντήσει.

Ἡ Ἀδελφὴ Ρόζα Ἀϊλὴν, μία ἀπὸ τις
Ἀδελφές τοῦ Ἐλέους, μὲ συνήντησεν εἰς
τὴν πόρτα. Ἐπιτηρήτρια τῶν παιδιῶν
εἰς τὸ σπίτι, ἦτο συγχρόνως καλόγρυπα
καὶ νοσοκόμος ἐπὶ 25 χρόνια. Εἰς τὴν κυ-
ρίαν εἰσοδὸν τοῦ Ἁγ. Ἰωσήφ καλωσω-
ρίσθηκα ἀπὸ 50 γηραλέους—Καθολικοὺς,
Διαμαρτυρομένους καὶ Ἐβραίους, ὑπάν-
δρους καὶ ἀνυπάνδρους, ἐμμίσθους καὶ
ἀμίσθους.

«Ὅλοι συμμετέχουν εἰς τὸ πρόγραμμα
τῶν θετῶν παππούδων», εἶπεν ἡ Ἀδελ-
φὴ Ἀϊλὴν. «Κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι
«παππούς» ἐπὶ 20 ὄρες τὴν ἐβδομάδα
καὶ φροντίζει δύο παιδιὰ. Σχεδὸν κανεὶς
ἀπὸ τοὺς μικροὺς ἐδῶ δὲν εἶναι υἱοθετη-
μένος ἐξ αἰτίας φυσικῶν καὶ νευρικῶν
ἀνωμαλιῶν». Κάποιος ἀπὸ τοὺς θετοὺς
παππούδες, ἕνας ἄνδρας 78 ἐτῶν, μοῦ
εἶπεν αὐτὸ πού τοῦ συνέβαινε: «Ἀπὸ

τὸν καιρὸ πού ἤρχισα νὰ φροντίζω τὰ δύο μικρά μου, δὲν ἔχω οὔτε ἓνα πόνο, οὔτε κἀν στενοχώρια. Τὰ 15 τελευταῖα χρόνια ἔπαιρνα φάρμακα καὶ πάντα αἰσθανόμουν ἄσχημα. Ἄλλὰ τοὺς τελευταίους 6 μῆνες δὲν αἰσθάνθηκα τὴν παραμικρὴν ἀνάγκη διὰ ἓνα χάπι. Αὐτὸ συμβαίνει ἀκριβῶς ἀπὸ τότε πού ἐργάζομαι διὰ τὰ θετά μου ἐγγονάκια».

Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τώρα ἔπαιρνε τὸ φάρμακο, πού κανεὶς γιατρός δὲν μποροῦσε νὰ τοῦ δώσει: τὸ φάρμακο τοῦ νὰ νοιώθη χρήσιμος. Ἐβοηθοῦσεν ἄλλους, ἀντὶ νὰ τὸν βοηθοῦν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ παιδιά, ἡ ἀδελφὴ Ἀϊλὴν μοῦ εἶπεν ὅτι, ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἤρχισαν νὰ ἔρχονται οἱ γέροι, ἔκλαιγαν ὀλιγώτερον καὶ ἐχαίροντο περισσότερο τὴν ζωὴν, ἔφθασαν δὲ ἀκόμη εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἐκφράζουν τὶς ἀνάγκες τοὺς καὶ ὅπως ἡ Ἀδελφὴ παρετήρησε φιλοσοφώντας, πιθανώτατα θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προχωρήσουν συντόμως εἰς τὰ σώματα προσκόπων, ὅπως καὶ κάθε φυσιολογικὸς μικρὸς Ἀμερικανός.

ΩΡΑΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΑΓΑΠΗΤΗ

Λίγες ὥρες ἀργότερα, ἤμουν στὸ Σικάγο, εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῶν Μεθοδιστῶν στὴν πόλι Bethany. Ὁ αἰδεσιμώτατος Bert Selin, ἓνας Μεθοδιστὴς 65 ἐτῶν, κληρικὸς ἀπὸ τὸ 1924, ἦτο διοικητὴς τῆς πόλεως τὰ τελευταῖα 25 χρόνια. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦ ἔχει 85 κλίνες διὰ τοὺς θαρῶως ἀσθενοῦντας καὶ 105 διὰ τοὺς πάσχοντας ἀπὸ χρόνιες ἀσθένειες. Μὲ ὠδήγησε εἰς μίαν αἰθουσαν ὅπου διημέρευεν, εἰς τὸ τμήμα τῶν χρόνιων περιπτώσεων. Ἐκεῖ, εἶδα κάτι πού δὲν θὰ λησμονήσω ποτέ. Ἐνα μικρόσωμο, ἰσχνὸ κορίτσι μὲ κολλημένα μαλλιά, φορώντας ἓνα φόρεμα πολὺ μακρὺ καὶ πολὺ χαλαρὸ στὴ μέση, ἐτάγιζεν ἕναν ἄρρωστον ἀπὸ πάρκινσον, τοῦ ὁποίου τὰ χέρια, τὰ μπράτσα καὶ τὸ κεφάλι ἐκινουνοῦν χωρὶς ἔλεγχον. Τὸ κορίτσι ἔπαιρνε μιά κουταλιά σούπα καὶ κάπως τὴν ἔβασε μέσα στὸ στόμα τοῦ ἀρρώστου. Αὐτὸ τὸ ἔκανε πολλές φορές συνέχεια,

ἕως ὅτου τὸ κύπελλο μὲ τὴ σούπα ἀδειασε. Ἐπειτα τοῦ ἔδωσε τὸ ὑπόλοιπον φαγητό του, κουταλιά-κουταλιά μὲ πολὺν κόπο. Κάποια στιγμή ἠρώτησα τὸν ἀσθενη: «Σοῦ ἀρέσει αὐτὴ ἡ κοπέλλα;» κι' ἐκεῖνος ἀπήντησεν, «εἶναι ὁμορφη, δὲν θρίσκετε;» Αὐτὴ ἡ μικρόσωμη, λεπτὴ κοπέλλα μὲ τὰ ἀκατάστατα μαλλιά ἦτο ὁμορφη δι' αὐτὸν—ἄχι μόνον ὁμορφη, ἀλλὰ καὶ ἀξιαγάπητη. Καὶ ξαφνικὰ ἀνεκάλυψα, ὅτι ἄρεσε καὶ σὲ μένα.

Ὁ ἱερεὺς Selin μοῦ εἶπεν ὅτι αὐτὴ καὶ ἄλλες κοπέλλες πού ἐργάζονται μὲ τοὺς Μεθοδιστὰς σ' αὐτὴν τὴν πόλι προέρχονται ἀπὸ τὸ Κέντρον Ἀπασχολήσεως Γυναικῶν τοῦ Brunswick. «Δὲν γνωρίζω» εἶπε «κανένα πρόγραμμα πού νὰ ὑπῆρξε μεγαλύτερη εὐλογία σ' αὐτὸ τὸ νοσοκομεῖον, ἀπὸ τὴν βοήθειαν αὐτῶν τῶν κοριτσιῶν». Μόλις τελειώνουν τὴν τρίμηνον φοίτησίν τους εἰς τὰ Σώματα Ἀπασχολήσεως Γυναικῶν γίνονται περιζήτητες ἀπὸ τὰ νοσοκομεῖα τοῦ Σικάγου.

Ἐπισκέψεις ὅπως αὐτές, πιθανὸν νὰ φαίνονται σὰν μίαν ἀπλὴ ἐπιθεώρησιν τῶν μαζῶν. Ὁ ἐπίσημος δὲ ἐπισκέπτης πρόθυμα προσφέρει ἐνθαρρυντικὰς φράσεις καὶ τὴν κρατικὴν εὐνοίαν. Ἀλλὰ ὅσες χειραφίτες καὶ ἂν γίνονται, ἡ πραγματικότης δὲν ἀλλάσσει καὶ λέμε μετὰ βεβαιότητος ὅτι «ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς φτώχειας διεξάγεται ἡρωικὰ σὲ πολλὰ μέρη». Ὅταν διῆγε τὸ δεύτερον ἔτος τῆς προεδρίας του ὁ Πρόεδρος John F. Kennedy περιέγραψε τὸν ἑαυτὸν του σὰν «ἕναν ἰδεαλιστὴν χωρὶς αὐταπάτες», τὸ ὁποῖον, νομίζω, ὅτι ἐσήμαινε, πῶς τὰ ἰδεώδη τότε μόνον ὑπολογίζονται, ὅταν ἐξασκοῦνται καθημερινῶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι πιθανὸν νὰ καταποντισθοῦμε εἰς τὸν ἰδεαλισμὸν μας, ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι τῆς Οὐάσιγκτων, ἐκτὸς ἐὰν παρακολουθοῦμε μετ' ἐνδιαφέροντος πῶς ζῆ ὁ κόσμος. Ὁ πόλεμος τῆς φτώχειας δὲν θὰ προχωρήσῃ, ἐὰν δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ὅπως ὁ ἱερεὺς Edward Jones, ἡ Ἀδελφὴ Ρόζα Ἀϊλὴν καὶ ὁ ἱερεὺς Bert Selin.

Μόλις λίγα χρόνια πριν, όλοι έπιστεύαμεν ότι, επειδή ή Έκκλησία και τό Κράτος ήσαν χωρισμένα, έπρεπε νά είναι άμοιβαίως άποκλειστικά, ότι τό κρατικό χρέυμα δέν έπρεπε νά άναμιγνύεται μέ τό διατιθέμενον πρός τόν σκοπόν τής σωτηρίας τών φτωχών χρέυμα. Ό πόλεμος έναντίον τής φτώχειας σίγουρα μάς έδωσε νέα μαθήματα. Δέν έχομεν δημιουργήσει άπλώς μίαν πολιτικήν μεσολάβησιν μιās πολιτικής κυβερνήσεως διά πολιτικούς λόγους, αλλά έχομεν δημιουργήσει μίαν μεσολάβησιν, ή όποία θάλλει κατά τών αίτιών τής φτώχειας άπό όλες τις πλευρές—πολιτικήν, οικονομικήν και ήθικήν—χρησιμοποιώντας όλων τών ειδών τούς Όργανισμούς, όλων τών ειδών τούς πολίτας. Έδιδάχθημεν έπί πλέον τήν διαφοράν μεταξύ μιās γραφειοκρατίας και μιās δημοκρατίας. Μία δραστηρία γραφειοκρατεία πιστεύει ότι βοηθά τούς ανθρώπους εις τό νά είναι ελεύθεροι, αλλά μία άληθινή Δημοκρατία ελευθερώνει τούς ανθρώπους διά νά μπορούν νά σκέπτονται.

ΜΙΑ ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Τέλος, ό πόλεμος κατά τής φτώχειας πρέπει νά διεξαχθή όχι μόνον πολιτικώς αλλά και ήθικώς. Η διαφορά μεταξύ πολιτικής και ήθικής είναι, ότι ό πολιτικός ένεργεί διά τό καλόν τών ανθρώπων, ένφ ό ήθικός ένεργεί, διότι οί άνθρωποι είναι καλοί. Εις τό Ύπουργείον Οικονομικής Άναπτύξεως πιστεύομεν ότι τά 34 έκατομμύρια φτωχών αύτης τής χώρας είναι βασικά άνθρωποι καλοί. Έξυπηρετώντας αυτούς τούς ανθρώπους δέν ένεργοϋμε άφελώς. Έχουν άνάγκη τής ελευθερίας, τής ιδικής των φιλοδοξίας, διότι διαφορετικά χάνουν τήν φιλοδοξίαν του νά είναι ελεύθεροι. Κατ' αυτόν τόν τρόπον, πιστεύομεν ότι ό πόλεμος έναντίον τής φτώχειας δέν είναι μία πράξις έλέους, αλλά μία υποχρέωσις υπαγορευομένη έξ αύτης τής ιδέας τής δικαιοσύνης.

Παρατηρούμεν, ότι πολλοί Άμερικανοί

μένουν άτάραχοι άπό τήν παρουσία τής φτώχειας. Τά τελευταία δέ χρόνια συνήνωθησαν μέ τούς μαχητικούς λευκούς μαστιγωτάς. Αύτοί οί άνθρωποι δέν ένοχλούνται εις τό έλάχιστον άπό τό γεγονός ότι ένφ τό 20% του έθνους είναι φτωχοί, μόνον τό 1½% του όμοσπονδιακού προϋπολογισμού χρησιμοποιείται διά τήν καταπολέμησιν τής φτώχειας. Μάλιστα, πολλοί έξοργίζονται διότι ή χώρα χρησιμοποιεί αυτό τό 1½% διά τήν αντιμετώπισιν του σοβαρού αυτού προβλήματος, ως πρωταρχικόν σκοπόν τής. Διατί οί φτωχοί νά είναι τόσον όκηροί; έρωτούν. Δέν μπορούν νά παλαίψουν σκληρά, όπως κι' έγώ; Δέν έχουν τά μέσα για νά ζούν άνετα; Δέν μπορούν τουλάχιστον νά καθαρίζουν τά σπίτια τους; Γιατί δέν φεύγουν άπό τις φτωχογειτονίες;

ΗΘΙΚΗ ΑΙΜΟΦΙΛΙΑ ΚΑΙ Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΗΣ

«Ένας άνθρωπος, ό όποιος άπήνησεν σ' αυτές τις έρωτήσεις, είναι ό ιερεύς Arthur Simon τής Λουθηρανής Έκκλησίας τής Άγίας Τριάδος, ένας νεαρός ιερεύς ό όποιος ζή και εργάζεται έντατικά εις τήν χαμηλοτέραν άνατολικήν πλευράν τής Νέας Ύόρκης. Άποδίδει τήν άδιαφορίαν μας εις τήν φτώχεια εις τό γεγονός ότι «έχομε βαπτίσει ως έντιμον τήν μεσαίαν τάξιν». Τίποτε δέν είναι λανθασμένον μέ τήν μεσαίαν τάξιν, λέει. Τό λάθος είναι ότι, ένας τέτοιος τρόπος ζωής ώθει συχνά εις «μίαν ύποχρέωσιν αυτοπροαγωγής, έξαιρέσεως και διαφυγής άπό τά ανθρώπινα προβλήματα». Εις τό συγκινητικόν του βιβλίον «Πρόσωπα τής Φτώχειας», προσφάτως έκδοθέν, ό ιερεύς Simon περιγράφει τήν μεσαίαν τάξιν ως εξής:

«Αυτοπροάγεται, διότι ύπερυψώνει τήν άξίαν τής άνεσεώς μας: δεικνύει μίαν ύπερβολικήν έπιθυμίαν διά έπίγειες κτήσεις και τρέφεται μέ τήν άναζήτησιν καταστάσεων. Είναι άποκλειστική, διότι εις αυτόν τόν τρόπον ζωής, άνθρωποι τής ιδίας οικονομικής καταστάσεως και

περιπτώσεως συντροφεύονται μεταξύ των ώσάν να ξεκωνται, όπως ο σίδηρος από τον μαγνήτη, σε πλαίσια τα οποία συστηματικά απομακρύνουν τον ολιγότερον αξιον. Είναι διφορούμενη, διότι μάς αποκόπτει, ακριβώς από αυτούς τους ανθρώπους των οποίων οι ανάγκες είναι περισσότερο σοβαρές και τους οποίους το Εὐαγγέλιον μάς ἐμπιστεύεται περισσότερο ἀπ' ὅ,τιδήποτε ἄλλο».

Ἐνίοτε ὁ Χριστιανισμός φαίνεται να κατέχεται ἀπό μίαν περίπτωσιν ἠθικῆς αἰμοφιλίας. Ἡ λογική του διὰ τὴν κοινωνικὴν εὐθύνην αἰμορραγεῖ. Ἡ δοκιμασία τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὸν 20ὸν αἰῶνα εἶναι ὄχι κατὰ πόσον οἱ φτωχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ πόσον ἡ Ἐκκλησία ὑπεισέρχεται εἰς τὴν ζωὴν τῶν φτωχῶν.

Αὐτὴ ἡ ἰδέα δὲν εἶναι οὔτε ριζικὴ, οὔτε καινούργια. Εἴκοσι χρόνια πρὶν, ὁ Michael de la Bedoyere ἔγραψεν «ὁ Χριστιανισμός εἰς τὴν ἀγοράν» ἕνα βιβλίον ὅμοιον πρὸς αὐτὸ τοῦ John—the—Baptist στὸ Harvey Cox «ἡ Ἐγκόσμιος πολιτεία». Τὸ μήνυμα καὶ τῶν δύο συγγραφέων εἶναι, ὅτι ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ πηγαίη ὅπου εἶναι ἄνθρωποι, χωρὶς φόβον, μήπως γίνῃ ἐγκόσμιος. Διότι πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς πιστεύουν ὅτι τὸ νὰ εἶναι κανεὶς «ἐν τῷ κόσμῳ» σημαίνει νὰ εἶναι κοσμικός. Κι' ἔτσι, ἀποφεύγοντας τὶς κοσμικὲς πολιτεῖες ἀποφεύγουν συγχρόνως καὶ τὴν φτώχεια. Ἄς ἐνθυμηθῶμε τὰ λόγια τοῦ Ἀλβέρτου Schweitzer: «Ὅ,τι ἔχετε λάθει περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους, ὅσον ἀφορᾷ τὴν υγείαν, τὰ ταλέντα, τὴν ἰκανότητα, τὴν ἐπιτυχίαν, εὐτυχισμένην παιδικὴν ἡλικίαν, ἁρμονικὲς συνθηκὰς οἰκογενειακῆς ζωῆς—ὅλα αὐτὰ δὲν μπορεῖτε νὰ τὰ ἀπολαμβάνετε μόνον σας, σάν κάτι τὸ πολὺ φυσικόν. Πρέπει κάτι νὰ πληρώσετε δι' αὐτὰ. Πρέπει εἰς ἀντάλλαγμα νὰ ἐπιστρέψετε μίαν ἀσυνήθη, μεγάλην θυσίαν τῆς ζωῆς σας, διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἄλλου».

Τὸ σταθερότερον ἔδαφος αἰσιοδοξίας διὰ τὸν Χριστιανισμόν εἶναι, ὅτι, τέλος,

πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν δέχονται, ὄχι μόνον σάν μίαν θρησκείαν, ἀλλὰ σάν μίαν κοινωνικὴν πραγματικότητα. Τὸ Βατικανὸν II ἐβοήθησεν ὥστε νὰ ἐξαλειφθοῦν οἱ θεολογικοὶ καταρράκτες ἀπὸ τὰ μάτια μας: Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζητοῦμε περισσότερο τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ὅταν στρέψωμεν τὴν πλάτην μας εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἀντιθέτως, πρέπει νὰ προχωροῦμε μέσα σ' αὐτὴν—σάν κοινωνικὰ ὄντα, ἐρχόμενοι εἰς ἐπαφὴν με ἄλλα κοινωνικὰ ὄντα, ἀφηφώντας τὸν ἰδρώτα καὶ μὴ ὑπολογίζοντας τὶς διαφορὰς. Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια δὲν εἶναι δυσνόητες σχέσεις πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ εἶναι ἡ ἀφήγησις τοῦ πῶς ἔζησεν ὁ Χριστὸς καὶ πῶς ἐνήργησε μέσα στὴν ἀνθρωπότητα: Τί εἶπε; Τί παρετήρησε, τὴν ἐπαφὴν Του με τοὺς ἄνθρώπους καὶ τὴν διάθεσιν Του, τὸν τρόπον με τὸν ὅποιον ἐνεθάρρυνε τὸ πνεῦμα τῶν φτωχῶν, ὡς καὶ αὐτὸν με τὸν ὅποιον προκαλοῦσε τοὺς πλουσίους νὰ γίνον καλλίτεροι παρὰ νὰ προσπαθοῦν νὰ πλουτίζον, τὴν προσπάθειά Του διαμορφώσεως ἑνὸς καλλίτερου μέλλοντος.

Σήμερα μπορούμε νὰ ἐλπίζωμε, ὅτι ἡ Ἐκκλησία κινεῖται πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν—ἀπόδειξις, οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες οἱ ὅποιοι κατατάσσονται εἰς τὰ Σώματα Εἰρήνης (καὶ εἰς τὸ Vista) καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι με ποικίλους τρόπους λαμβάνουν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὸν φτωχόν. Τέτοιοι ἄνθρωποι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκλαμβάνονται σάν ἀνόητοι ἰδεαλισταὶ ἢ σάν ἀποστάτες ἀπὸ καλοῦς δρόμους. Μᾶλλον πιστεύουν εἰς τὸν Θεόν καὶ ἀγαποῦν τὴν ἀνθρωπότητα. Εἶναι ἀδύνατον νὰ σκέπτεται κανεὶς τὸν ἑαυτὸν του χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὸν συνάνθρωπόν του.

Ἡ μεγάλη ἀλήθεια τῆς ἐποχῆς μας εἶναι, ὅτι ὁ Θεός, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τιμηθῇ διαφορετικὰ παρὰ μόνον με τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ δύναμις, ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ὑποχρέωσις τῆς Ἐκκλησίας.

SARGENT SHRIVER

AKTINES Σ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1967

Ο Ρ. FRANK ΚΑΙ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

Ὁ ἐπισυμβᾶς θάνατος κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον τοῦ φυσικοῦ καὶ φιλοσόφου Philipp Frank, διαδόχου τοῦ E. Mach καὶ τοῦ A. Einstein εἰς τὴν ἔδραν τῆς θεωρητικῆς Φυσικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πράγας καὶ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ φιλοσοφικοῦ κύκλου τῆς Βιέννης, δίδει ἀφορμὴν εἰς σκέψεις περὶ τοῦ ἔργου του καὶ περὶ τῆς προσφοράς τῆς ἐν λόγῳ φιλοσοφικῆς κινήσεως εἰς τὸν πολιτισμὸν.

Ὁ Ρ. Frank ἐγεννήθη εἰς τὴν Βιέννην τὸ 1884 καὶ ἔλαβε τὸ 1907 τὸ διδακτορικὸν δῖπλωμα ἐκ τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου. Τὸ ἔτος 1912 ὁ A. Einstein ἀποχωρῶν ἐκ τῆς Πράγας, συνέστησεν ὡς διάδοχόν του τὸν Frank, ὁ ὁποῖος ἐδίδαξεν ἐκεῖ θεωρητικὴν Φυσικὴν ἐπὶ 26 ἔτη. Τὸ 1938 ἔτυχε προσκλήσεως εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Harvard, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς Καίμπριτζ τῆς Μασσαχουσέτης, διὰ τὴν δώση ἐκεῖ σειρὰν διαλέξεων ἐπὶ τῆς κβαντικῆς θεωρίας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς Φυσικῆς. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του οἱ Γερμανοὶ εἰσέβαλον εἰς Τσεχοσλοβακίαν καὶ ὁ Frank παρέμεινεν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας διδάσκων εἰς τὸ Harvard μαθηματικὴν Φυσικὴν καὶ φιλοσοφίαν τῆς Ἐπιστήμης μέχρι τοῦ 1954 ὅτε ἀπεχώρησε.

Τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ Frank περιστράφησαν ἀρχικῶς περὶ τὴν Φυσιολογίαν καὶ Ψυχολογίαν, ἀργότερον δὲ περὶ τὴν Φυσικὴν καὶ τὰ Μαθηματικά. Ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τοῦ τότε καθηγητοῦ τῆς Φυσικῆς ἐν Βιέννῃ, L. Boltzmann, ἤλλαξε τελείως προσανατολισμὸν καὶ ἐστράφη ὀριστικῶς πρὸς τὴν μαθηματικὴν Φυσικὴν. Περὶ τὸ 1906 παρέμεινεν ἐπὶ τι διάστημα εἰς Göttingen ὑποστὰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν μεγάλων μαθηματικῶν D. Hilbert καὶ F. Klein. Ἠσχολήθη τότε μετὰ τὴν ἀναλυτικὴν μηχανικὴν καὶ τὰς σχέσεις τῆς πρὸς τὸν λογισμὸν τῶν μεταβολῶν, τὴν ἠλεκτρονικὴν θεωρίαν καὶ μετὰ διάφορα βασικὰ θέματα τῆς Φυσικῆς.

Ἀποφασιστικὴν ἱκαμπὴν εἰς τὴν δραστηριότητά του ὡς ἐπιστήμονος μετὰ φιλοσοφικὰ ἐνδιαφέροντα ἀπετέλεσεν ἡ μελέτη περὶ τὸ 1908 τῶν ἄρθρων τοῦ Einstein ἐπὶ τῆς εἰδικῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος. Ὁ Frank ἐστράφη ἔκτοτε πρὸς τὴν φιλοσοφίαν καὶ μολονότι συνέχισε μέχρι τοῦ 1954 νὰ διδάσκη θεωρητικὴν Φυσικὴν, εἶναι περισσώτερον γνωστὸς ὡς φιλόσοφος τῆς ἐπιστήμης.

Συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τὸν A. Einstein καὶ ἠσχολήθη πολὺ μετὰ τὸ ἔργον του. Ἡ πρώτη ἐργασία τοῦ Ρ. Frank: «Ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος καὶ ἡ ἐμπειρία» δημοσιεύθη τὸ 1907 ἐσχολιάσθη ὑπὸ τοῦ A. Einstein, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Λένιν, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Frank διὰ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἰδεῶν τῶν Kant καὶ Poincaré εἶδε λανθάνοντα ἰδεαλισμὸν καὶ ἀνέφερε τοῦτο εἰς τὸ βιβλίον του «Ὑλισμὸς καὶ ἐμπειριοκριτικισμὸς» εἰς τὸ ὁποῖον ἤσκησε σφοδροτάτην κριτικὴν ἐναντίον τῶν ἰδεῶν τοῦ E. Mach.

Καρπὸς τῆς φιλίας Einstein καὶ Frank εἶναι τὸ βιβλίον του «Ὁ Ἄϊνστάϊν, ἡ ζωὴ του καὶ ἡ ἐποχὴ του» μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ἐκδοθὲν μετὰ εἰσαγωγικὸν σημείωμα τοῦ καθηγητοῦ Δ. Χόνδρου. Μετὰ τὴν ἐν λόγῳ μετάφρασιν εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἔκδοσιν ἠσχολήθησαν παλαιότερον αἱ «Ἀκτίνες».

Ὁ Frank εἶναι εἰς ἐκ τῶν ἰδρυτῶν μιᾶς μικρᾶς ομάδος φιλοσόφων ποικίλης ἐπιστημονικῆς προελεύσεως, τῆς γνωστῆς ὡς Wiener Kreis (Κύκλου τῆς Βιέννης). Ἀπὸ τὸν κύκλον αὐτὸν ἐπήγαγεν ἡ κίνησις, ἡ ὁποία ὠνομάσθη ἀργότερον ὑπὸ τῶν Blumberg καὶ Feigl λογικοθετικισμὸς διὰ τὴν καταδειχθῆ ὁ ἐμπειριοκρατικὸς χαρακτήρ της, ἀλλὰ καὶ ἡ προσπάθειά της διὰ «λογικὴν συνέπειαν».

Πλὴν τοῦ Frank συμμετεῖχον εἰς τὴν κίνησιν αὐτὴν περὶ τὸ 1920 ὁ μαθηματικὸς H. Hahn, ὁ οἰκονομολόγος O. Neurath,

ό φυσικός M. Schlick, (καθηγητής της φιλοσοφίας εις τὴν ἔδραν τοῦ Mach εις Βιέννην), ὁ γνωστός φιλόσοφος R. Carnap, οἱ F. Waismann, H. Feigl, F. Kaufmann, ὁ μαθηματικός K. Goedel καὶ ἄλλοι, ἐνῶ μὲ τὴν κίνησιν ἐσχετίσθησαν καὶ μερικοὶ ἄλλοι γνωστοὶ φυσικομαθηματικοὶ καὶ φιλόσοφοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ H. Reichenbach, R. von Mises, K. Popper καὶ A. Ayer.

Ὁ O. Neurath ἐνεγράφη ἐπὶ ἐν ἔτος καὶ εις τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου διὰ νὰ ἔλθῃ εις ἐπαφὴν μὲ τὴν χριστιανικὴν φιλοσοφίαν τοῦ καθολικισμοῦ.

Ἡ ὁμάς εις τὴν ὁποίαν μετεῖχεν ὁ Frank εἶχε προφανῶς ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὰς θετικιστικὰς ἰδέας τοῦ E. Mach, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ L. Wittgenstein, «Tractatus Logico-Philosophicus». Ὁ Ἑβραϊκῆς καταγωγῆς φιλόσοφος L. Wittgenstein ἔζη κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εις Αὐστρίαν καὶ συνεδέετο φιλικῶς μὲ μερικοὺς ἐκ τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος, ἀλλὰ δὲν ἔγινε ποτὲ μέλος τῆς. Τὸ 1929 ἐξεδόθη φυλλάδιον περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς κινήσεως καὶ ἤρχισαν κοινὰ συναντήσεις μὲ τὴν Γερμανικὴν Φυσικὴν Ἑταιρείαν. Τὸ 1930 ἐξεδόθη τὸ περιοδικὸν Erkenntnis ὑπὸ τῶν Carnap καὶ Reichenbach ὡς ὄργανον τῆς κινήσεως. Περὶ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ κίνησις ἤρχισε νὰ διεγείρῃ μέγα ἐνδιαφέρον εις τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν, ἤρχισαν δὲ νὰ ὀργανοῦνται εις διαφόρους, εὐρωπαϊκὰς κυρίως, πόλεις συναντήσεις ἐπὶ τῆς ἐνότητος τῆς ἐπιστήμης (Königsberg 1930, Πράγα 1934, Παρίσιοι 1935 καὶ 1937, Κοπεγχάγη 1936, Καίμπριτζ Ἀγγλίας 1938, Καίμπριτζ Μασσαχουσέττης 1939).

Τὰ μέλη τῆς ὁμάδος διεσκορπίσθησαν μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ M. Schlick ὑπὸ παρὰφρονος σπουδαστοῦ τὸ 1936 εις Βιέννην, τὸ Anschluss, ἤτοι τὴν προσάρτησιν τῆς Αὐστρίας ὑπὸ τῆς Γερμανίας καὶ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐχθρότητα τοῦ Ναζισμοῦ πρὸς τὰς ἰδέας καὶ δραστηριότητας τῆς ὁμάδος. Οὕτω ὁ λογικοθετικισμὸς μετεφέρθη εις τὰς Ἀγγλοσαξονικὰς κυρίως χώρας. Ἡ κίνησις ἐπηρεάσε περισσότερο τὴν Ἀμερικανικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐν πολ-

λοῖς συνεχωνεῦθη μὲ τὴν εὐρυτέραν καὶ περισσώτερον ἀσαφῆ ὡς πρὸς τὰς ἰδέας τῆς κινήσιν τοῦ λογικοεμπειρισμοῦ.

Θὰ ἠμποροῦσε ἴσως κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ ἐν συντομίᾳ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ φιλοσοφικοῦ πιστεύω τῶν λογικοθετικιστῶν:

Ἡ ἐμπειρία δύναται κατ' αὐτοὺς νὰ ἀναλυθῆ εις τὰ ἔσχατα συστατικὰ τῆς, δηλ. τὰς ἀμέσους ἐντυπώσεις τῶν αἰσθήσεων ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ὁ κόσμος τοῦ παρατηρητοῦ. Διὰ τῆς λογικῆς ἀναλύσεως εἶναι δυνατόν νὰ δειχθῆ ὅτι αἱ προτάσεις διὰ τῶν ὁποίων ἐκφράζεται ἡ γνώσις, δύνανται νὰ ἀναχθῶν εις στοιχειώδεις προτάσεις ἀντιστοιχοῦσας ἀμφιμονοσημάντως εις στοιχεῖα τῆς κατ' αἴσθησιν ἐμπειρίας. (Κατωτέρω ἀναφέρομεν τὰς ἀμφιβολίας αἱ ὁποῖαι ἔχουν γεννηθῆ εις πολλοὺς ἐπ' αὐτοῦ). Ἡ ἀλήθεια μιᾶς πολυπλόκου προτάσεως ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς ἀληθείας ἢ μὴ τῶν στοιχειωδῶν προτάσεων ἐκ τῶν ὁποίων προέκυψε. Διὰ τῶν πολυπλόκων προτάσεων δὲν προστίθεται τίποτε εις τὴν γνώσιν, διότι αἱ προτάσεις τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς λογικῆς ἀσχολοῦνται μὲ τὴν «ρύθμισιν» τῶν τυπικῶν σχέσεων μεταξὺ συμβόλων χωρὶς νὰ λέγουν καθ' ἑαυτὰς τίποτε περὶ τοῦ κόσμου καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν καθ' ἑαυτὰς περιεχόμενον. Διατυπώνουν μόνον αὐτὰ ἰσοδυναμίας καὶ σχέσεις. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ λογικὴ εἶναι κενὴ οὐσιαστικοῦ περιεχομένου, ἡ λογικὴ ἀνάλυσις ἐμπειρικῶν δεδομένων δὲν δύναται νὰ ὀδηγήσῃ πέραν τῆς ἐμπειρίας.

Αἱ προτάσεις τῆς μεταφυσικῆς εἶναι κατὰ τοὺς λογικοθετικιστὰς ἄνευ ἐννοίας ἐπειδὴ ἀναφέρονται εις θέματα ὑπερβατικά, εὐρισκόμενα, πέραν τῆς συνήθους ἐμπειρίας. Συνεπῶς τὰ συμπεράσματα τῆς μεταφυσικῆς δὲν δύνανται νὰ ἐπαληθευθοῦν ἢ νὰ ἀπορριφθοῦν πειραματικῶς ἢ διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς κατ' αἴσθησιν ἐμπειρίας. Διὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου λόγους τὸ αὐτὸ ἰσχύει κατ' αὐτοὺς διὰ τὰς προτάσεις τῆς γνωσιολογίας καὶ ἠθικῆς ἐφ' ὅσον ἀναφέρονται αὐταὶ εις «πράγματα καθ' ἑαυτὰ» ἢ «ὑπαρχούσας ἀξίας». Οὕτω τελικῶς κατέληξαν εις τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι αἱ ἠθι-

καί κρίσεις έκφράζουν άπλώς τās συγκι-
νήσεις του όμιλητου. Τοιουτοτρόπως ή ή-
θική και ή μεταφυσική άκόμη μεταδίδουν
ποιητική συγκίνηση ή μίαν δυνατήν «στά-
σιν έναντι τής ζωής» και ώς τοιαύται δυ-
νατόν νά είναι χρήσιμοι, τó έπιτυχάνουν
όμως, ίδια ή δευτέρα, διά του παραπειστι-
κού μανδύου τής δήθεν μεταδόσεως πλη-
ροφοριών περι ύπερλογικών και ύπεραισθη-
τών γεγονότων.

Ούτω ή φιλοσοφία δέον νά περιορίζεται
εις τήν διασάφησην τής γλώσσης τής χρη-
σιμοποιουμένης διά τήν διατύπωσην τών
φιλοσοφικών και έπιστημονικών προτάσεων,
τήν προσπάθειαν άναλύσεως και ένοποιή-
σεως τής όρολογίας τών έπιστημών χρη-
σιμοποιουμένου ώς προτύπου τής γλώσσης
τής Φυσικής.

Δέον νά σημειωθή ένταύθα ότι άργότερον
ή γλώσσα τής έπιστήμης έθεωρήθη ά-
ναγκαίον νά διαχωρισθί εις «γλώσσαν πα-
ρατηρήσεως» και «θεωρητικήν γλώσσαν».
'Η πρώτη, περιγράφουσα τά άμέσως πα-
ρατηρούμενα γεγονότα, έχει κοινώς πα-
ραδεκτά κριτήρια θάσει τών όποιων μία
πρότασις δύναται νά θεωρηθί ώς έχουσα
έννοιαν ή στερείται έννοίας. Αί έννοιαι και
όροι τής θεωρητικής γλώσσης (ώς λ.χ.
ήλεκτρομαγνητικόν πεδίου, συνάρτησις πι-
θανότητος κ.λ.π.), είναι κάπως άπομεμα-
κρυσμένα τής άμέσου παρατηρήσεως. Πολ-
λοι διαφωνία υπάρχουν ώς πρós τήν τοπο-
θέτησιν τών όρίων μεταξύ εκείνου τó ό-
ποιον «έχει έννοιαν» και του «άνευ έννοίας»,
εις τήν θεωρητικήν γλώσσαν. Μερικοί φι-
λόσοφοι άμφισβητούν τήν δυνατότητα εύ-
ρέσεως μιās τοιαύτης διαχωριστικής γραμ-
μής μεταξύ όρων οτινες έχουν σχέσιν μέ
παρατηρούμενα γεγονότα και όρων, ώς
τών καθαπτομένων τής μεταφυσικής, οί ό-
ποιοι δυσκόλως δύναται νά συσχετισθούν
μέ τήν άμεσον παρατήρησιν και έμπειρίαν.

Και μόνον καί διαφωνία αύται δεικνύουν
τήν άμφιβολίαν και τόν σκεπτικισμόν πολ-
λών όπαδών του λογικοθετικισμού έναντι
τών θέσεων και δυνατότητων του.

Είναι γενικώς παραδεκτόν ότι ή έν λό-
γω προσπάθεια έβοήθησε τήν μεθοδολογίαν
τής έπιστήμης, συνέβαλεν εις τήν φιλοσο-

φικήν έμβάθυνσιν εις τήν έννοιαν τής πι-
θανότητος και συνεκέντρωσε τó ένδιαφέρον
εις τó πρόβλημα τής γλώσσης, τής σημα-
σίας τών όρων και τήν προσπάθειαν κα-
θιερώσεως αυστηροτέρας, σαφεστέρας και
μέ λογικήν συνέπειαν έκφράσεως. Και πρós
τήν κατεύθυνσιν αύτήν είχεν ώρισμένας έ-
πιτυχίας. Αί έπιδράσεις της είναι αισθηταί
και έπί τών όπαδών τής μεταφυσικής και
φιλοσοφικής θεολογίας, οί όποιοι έγιναν
προσεκτικώτεροι ικατά τήν διατύπωσην τών
ιδεών των.

Παρά ταύτα ό λογικοθετικισμός είναι
πρό πολλού ξεπερασμένος. Πολλοί του
κατελόγισαν άκάμψιαν και δογματισμόν
εις τó πρόβλημα τής γλώσσης και ύπερα-
πλούστευσιν τών ύποθέσεων. "Άλλοι κα-
τέκριναν τās μεθόδους του ώς πολυπλό-
κους και μη καταλλήλους διά τά προβλή-
ματα τά όποια είχε νά αντιμετώπιση. Ταύ-
τα παρά τó γεγονός ότι άπό του 1930 μέ-
χρι σήμερον έχουν άρκετά τροποποιηθί
πολλά άπό τās θέσεις ώρισμένων εκπροσώ-
πων του.

Φαίνεται όμως ότι άλλου εύρίσκονται
τά κυριώτερα του μειονεκτήματα. 'Απορρί-
πτων τήν μεταφυσικήν και δεχόμενος άδυνα-
μίαν και άναρμοδιότητα νά άπαντήση εις
τά μεγάλα προβλήματα τά όποια άπασχο-
λούν τόν άνθρωπον, έτρεψεν τήν σύγχρονον
φιλοσοφίαν πρós τόν τομέα τής γλώσσης,
τής λογικής άναλύσεως και τής μεθοδο-
λογίας και πρós προβλήματα ένδιαφέρον-
τα θεαίως και χρήσιμα, αλλά δευτερευού-
σης σημασίας. Συνετέλεσεν εις τó νά καλ-
λιεργηθί ή πεποιθισία μεταξύ πολλών φιλο-
σόφων, ότι ή φιλοσοφία δέν έχει τίποτε νά
είπη διά τόν κόσμον, τόν προορισμόν του
άνθρώπου και τó νόημα τής ζωής. Ούτως ή
σύγχρονος φιλοσοφία έχασεν έν πολλοίς
τήν έπαφήν της μέ τόν άνθρωπον και έγι-
νεν ένας κλάδος του έπιστητου μέ ένδιαφέ-
ρον τεχνικόν, περιωρισμένον εις μίαν στε-
νήν ομάδα ειδικών.

'Ορθώς τó περιοδικόν «Time» έθεσε πρό
μηνών τó έρώτημα: «Τί ήμπορούμεν νά πε-
ριμένωμεν (έφ' όσον έννοείται είναι δυνα-
τόν νά περιμένωμεν κάτι) άπό τούς σημε-
ρινούς φιλοσόφους;» και διεπίστωσεν ότι

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΟΥ

Τὸ νὰ καινοτομῆς, δὲν σημαίνει πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐφευρίσκης. Οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπ' τοὺς καινοτόμους στὴν πραγματικότητα εἶναι μιμητές, πού πραγματοποιοῦν μεταρρυθμίσεις καὶ τεχνικὲς βελτιώσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν ἤδη κάπου ἄλλοῦ ἀποδειχθῆ σωστὲς καὶ ἀξιόλογες. Αὐτὸ πού λέγεται «ἐκσυγχρονισμὸς» καὶ πού εἶναι τόσο κοινὸ στὰ στόματα ὄλων μας, προϋποθέτει τὸ ὅτι ὑπάρχουν ἤδη πρότυπα ἀπτά τοῦ «συγχρόνου» γιὰ ν' ἀκολουθηθοῦν.

Εἶναι εὐτυχημένη ἡ χώρα πού θρῖσκει πρότυπα ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους της καὶ στὴ ζωὴ της. Λιγώτερο τυχερὲς εἶναι ἐκεῖνες οἱ χώρες πού κατακλύζονται ἀπὸ ἓνα αἶσθημα γενικῆς ὀπισθοδρόμησης καὶ καθυστέρησης, ἀπ' τὴν αἶσθησι τῆς ἀνάγκης τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ σ' ὅλα τὰ μέτωπα καὶ τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς τους καὶ πρέπει νὰ τακτοποιήσουν ὄλ' αὐτὰ ψάχνοντας γιὰ πρότυπα ἐκσυγχρονισμοῦ ἔξω ἀπ' τὸν ἑαυτὸ τους, σὲ ἄλλες χώρες. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἔχουν ν' ἀντιμετωπίσουν μερικὰ εἰδικὰ προβλήματα πού προέρχονται ἀπ' τὴ συνδιαλλαγὴ τῆς παράδοσης καὶ τοῦ νέου.

Ἱστορικὰ παραδείγματα

Ἐπάρχουν κάμποσα φημισμένα ἱστορικὰ παραδείγματα αὐτοῦ τοῦ συνδρόμου, πού θὰ μπορούσε νὰ ὀνομασθῆ ὀλοκληρωτικὸς ἐκσυγχρονισμὸς καὶ πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα καυτὸ αἶσθημα καθυστέρησης καὶ μιὰ τάσι γιὰ καταφυγὴ σὲ ξένα πρότυπα.

Ἡ Ρωσία π. χ. μετὸν Μεγάλου Πέτρο, ἡ Ἰαπωνία στὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα, ἡ Τουρκία μετὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ. Σήμερα αὐτὴ ἡ τάσι γιὰ ἀνάπτυξι καὶ ἡ ἐπι-

θυμία νὰ ὑπάρξη κάτι ἴδιο μετὸν βιομηχανοποιημένη Δύσι, ἔχει κυριεύσει τὸ μισὸ σχεδὸν τοῦ κόσμου. Αὐτὸ δὲν παρατηρεῖται μόνο σὲ ὑπανάπτυκτες χώρες ἀλλὰ καὶ σὲ ἀνεπτυγμένα κράτη ὅπως π. χ. στὴν Ἀγγλία, στὴν ὁποία σήμερα ἐξετάζονται μετὰ πολλὴ προσοχὴ ἀπὸ εἰδικὲς ἐπιτροπὲς τὰ ναυπηγεῖα τῆς Ἰαπωνίας, οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Γαλλίας, οἱ μεγάλοι δρόμοι τῆς Ἀμερικῆς κ.λ.π.

Θὰ παρατηρήσατε πὼς δὲν ἀνέφερα γιὰ παραδείγματα τὴ Γαλλία μετὰ τὴν ἐπανάστασι ἢ τὴ Ρωσία μετὰ τὸ 1917 σάν περιπτώσεις ὀλοκληρωτικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ. Ἐπάρχει μιὰ πρώτη διάκρισι ἀνάμεσα στὰ μέσα καὶ τοὺς σκοποὺς. Ἀπ' τὸ ἓνα μέρος ἔχουμε τὴν διαφορὰ τῆς προσπάθειας τῆς ἐπανάστασης γιὰ μιὰ ὀλοκληρωτικὴ μεταμόρφωσι τῆς κοινωνίας σύμφωνα με νέες ἀξίες, κι' ἀπ' τὸ ἄλλο ἔχουμε τὸ σκοπὸ τοῦ ἐκσυγχρονιστοῦ, πού εἶναι τὸ νὰ πραγματώσῃ καθιερωμένες ἀξίες καὶ νὰ τις κἀνῃ πιὸ ἀποτελεσματικὲς κι' ἀποδοτικὲς με νέες τεχνικὲς μεθόδους.

Μιὰ δευτέρη διάκρισι εἶναι τὸ ὅτι ἡ δουλειὰ τοῦ ἐκσυγχρονιστοῦ παίρνει νομιμότητα ἀπ' τὴ σφαῖρα τοῦ ἔθνικοῦ γοήτρου. Ὄταν τὸ αἶσθημα τῆς καθυστέρησης κερδιστὸν ἀρκετὸ ἔδαφος σὲ μιὰ κοινωνία, τότε ὁ ἐκσυγχρονιστὴς μπορεῖ νὰ πάρῃ στὰ χέρια του καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων τοῦ καιροῦ του. Μπορεῖ ν' ἀντιμετωπίσῃ καὶ νὰ κυριαρχήσῃ πάνω στὸ συντηρητισμὸ τῶν παραδοσιακῶν, ἀκριβῶς γιὰτὶ μπορεῖ νὰ διακηρύξῃ πὼς ὁ πατριωτισμὸς εἶναι πού ἀπαιτεῖ νὰ παραθεωρηθῆ ἡ παράδοσι.

Ἐναῖσθητη ἰσορροπία.

Ἄλλὰ μιὰ καὶ στίς πιὸ πολλὲς κοινω-

άνθρώπους, ούτε άνθρωπος για νάναι κάτω από ανθρώπους». «Όχι μόνο οί διανοούμενοι, αλλά και ή ίδια ή κυβέρνηση, ένδιαφερόταν για νά κινητοποιήση όλα τά ταλέντα, υιοθετώντας τήν εκπαιδευτική έκείνη πολιτική πού είναι ειδικά σχεδιασμένη, στό νά έρεθίση τήν άτομική αυτο-ένεργουσα φιλοδοξία κι' έτσι παραμεριζόταν ό ήθικός πυρήνας τής παλιάς παιδείας του Κουμφορκίου πού τόνιζε τήν ταπεινή εκπλήρωση του καθήκοντος εκεί πού θρέθηκε ό καθένας στη ζωή από παράδοση ή κληρονομιά.

Υπήρχε κι' ένας δεύτερος τρόπος ζωής στον όποιο δέν μπορούσε νά διατηρηθί αυτή ή ίσορροπία τεχνικής - 'Αξιών. 'Η ριζοσπαστικότης κι' ό συντηρητικισμός έχουν τήν τάση νά γίνονται γενικά σύνδρομα. 'Ο έκσυγχρονιστής πού κτίζει μιá νέα κοινωνία, πέφτει στον πειρασμό, μέσα στο θρασμό των μεταβολών, νά ταξινομή τό κάθε τι κάπως έτσι: «Τό παλιό είναι όμοιο μέ τό κακό». «Τό νέο είναι όμοιο μέ τό καλό». 'Ετσι τό παλιό άχρηστεύεται και πετιέται σε κάθε περίσταση και μέ κάθε τρόπο έστω κι' άν δέν έχη άμεση σχέση μέ τους στόχους τής πολιτικής του έκσυγχρονιστή. 'Ο Μεγάλος Πέτρος π. χ. τό πρώτο πού έκανε μόλις γύρισε στη Μόσχα, ήταν τό νά ξυρίση τά μούσια των θογιάρων του. Κι' οί σαμουράι τής 'Ιαπωνίας, αναγκάστηκαν νά έγκαταλείψουν τά έξωτερικά σημάδια τής παραδοσιακής τους ζωής. Μιά προκήρυξη στό 1872 έβαζε τέλος στο παραδοσιακό κτένισμα των μαλλιών και πριμοδοτούσε τό κτένισμα κατά δυτικό τρόπο...

Όλα αυτά όμως ώδήγησαν σε αντίδραση. Οί παραδοσικοί κέρδιζαν δύναμη άπ' τά σφάλματα και τις υπερβολές των έκσυγχρονιστών κι' ή δύναμή τους αυτή έφθασε σε μεγάλο βαθμό γύρω στό 1880. 'Η αντίδρασή τους πήρε δυό μορφές. Πρώτα έκαμαν μιá άποφασιστική προσπάθεια νά διατηρήσουν ό,τι 'Ιαπωνικό στην 'Ιαπωνία, τήν ιερότητα του θεσμού του Αυτοκράτορα, τήν ύποστήριξη τής ήθικής του Κουμφορκίου και νά τονίσουν όλες εκείνες τις άρετές πού άποτελοΰσαν τό 'Ιαπωνικό οικογενειακό σύστημα. 'Υστερα

προσπάθησαν νά κατακτήσουν μιá διεθνή θέση μέ κύρος και μέ διεθνή ισότητα μέ τον μόνο τρόπο πού ή Δύση άναγνωρίζει, δηλαδή μέ τά όπλα. 'Η πρώτη άπόφασή τους έφερε μιá ίσορροπία, ίκανοποίησε τους παραδοσιακούς κι' επέτρεψε νά προχωρήση ό τεχνικός έκσυγχρονισμός. 'Η έπιστροφή όμως στην παραδοσιακή κουλτούρα ώδήγησε σε μιá άνικανότητα για προσαρμογή στις κοινωνικές άλλαγές τής 'Ιαπωνίας, πού γινόταν χώρα βιομηχανική. Αυτή ή άνικανότητα για προσαρμογή, μαζί μέ τήν άπόφαση για πόλεμο, για μιá διεθνή άναγνώριση, ώδήγησε τήν 'Ιαπωνία στα καπνίζοντα έρείπια του 1945.

'Υπόδειγμα πορείας.

Τό υπόδειγμα τής πορείας του ολοκληρωτικού έκσυγχρονιστή πρέπει νά είναι, πέρ' από τον χωρίς διάκριση ένθουσιαστικό δανεισμό, μιá συγκρατημένη έκλεκτική χρήση ώρισμένων μεθόδων και αντιλήψεων.

'Η πορεία αυτή θάνα εϋτυχής, άν ή μεταφορά άπ' τήν άδιάκριτη σε μιá έκλεκτική λογική μίμηση, γίνη χωρίς νά δημιουργηθούν περιπέτειες και περιπλοκές και διαμάχες, πού, όπως είδαμε, ώδήγησαν τήν 'Ιαπωνία σε καταστροφή. Ποιός έχει αντίρρηση π. χ. πώς ή Ρωσο-Κινεζική διένεξη δέν έχει τις ρίζες της σε μιá πληγωμένη περιήφανα, πού δημιουργήθηκε άπ' τις μη σωστές σχέσεις Δάσκαλου και μαθητού;

Τό έργο του ολοκληρωτικού έκσυγχρονιστή είναι εϋκολώτερο όταν ποτέ δέν παρাসύρεται σε μιá άδιάκριτη ίσοπέδωση των πάντων κι' άκόμη, όταν φροντίζει νά χη κι' ή παράδοση κάποια θέση σ' αυτό πού πάει νά δημιουργήση, ύπηρετώντας έτσι τήν έθνική ύπερηφάνεια. Γιατί δέν θάνα σοφό για τόν έκσυγχρονιστή, νά παραβλέψη τήν παράδοση και νά τήν άγνοήση.

R. P. DORE

Καθηγητής τής Κοινωνιολογίας εις τό Πανεπιστήμιον του Λονδίνου

Μετάφρ. Ι. Α. Παπαγεωργίου.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Θὰ τονίσωμεν διὰ μίαν ἀκόμη φοράν πόσον ἡ ζωὴ μὲ τὰς οἰκονομικὰς, πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς διακρίσεις, γίνεται πηγὴ σοβαρῶν συγκινησιακῶν συγκρούσεων καὶ ἀπογοητεύσεων, αἱ ὁποῖαι ὀδηγοῦν εἰς μίαν συνεχῆ νευρικήν ὑπερδιέγερσιν.

Ἐμφαντοὶ ἀνεπάρκειαι καὶ ἔξωτερικαὶ δυσκολίαι δυσκολεύουν τὴν προσαρμογὴν μᾶς εἰς τὴν οἰκογένειαν, τὸ σχολεῖον, τὸ ἐπάγγελμα, τὴν κοινωνικὴν ὁμάδα.

Ἡ κατάστασις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ἡ ἀνεπαρκὴς συγκινησιακὴ ἀγωγή τῆς νεολαίας, ὁ ἀλκοολισμὸς, ἡ τοξικομανία, ἡ μερικὴ ἢ ὀλικὴ ἔλλειψις ἀληθινῆς πίστεως, οἱ πόλεμοι, οἱ ἔξοπλισμοί, τὰ τρομακτικὰ νέα τῶν καταστροφῶν τὰ ὁποῖα μεταδίδουν αἱ ἐφημερίδες, τὸ ραδιόφωνον, δημιουργοῦν μίαν συνεχῆ ἀνασφάλειαν δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Ἡ ψυχολογία τῆς διαφρημίσεως, ἡ ὁποία μᾶς κάνει νὰ μὴν εἴμεθα εὐχαριστημένοι μὲ αὐτὰ τὰ ὁποῖα κατέχομεν, ὥστε διαρκῶς νὰ ἀπαιτοῦμεν περισσότερα πράγματα, ἡ πολὺ συναγωνιστικὴ κοινωνία, ἡ ὁποία μᾶς ἀναγκάζει νὰ θέτωμεν σκοποὺς ὑψηλοτέρους καὶ πέραν τῶν δυνατοτήτων μᾶς, μᾶς ὀδηγοῦν εἰς διαφεύσεις τῶν ἐλπίδων μᾶς καὶ εἰς ἀπογοητεύσεις μὲ ἄμεσον κίνδυνον τῆς διαταραχῆς τῆς ψυχικῆς μᾶς ὑγείας.

Ἡ ἀνωτέρω κατάστασις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθῆ, ἡ ἀνθρωπότης δὲν δύναται νὰ γυρίσῃ πρὸς τὰ ὀπίσω, τὸ μόνον ἀντίδοτον τῆς καταστάσεως αὐτῆς εἶναι λοιπὸν νὰ ἐνισχύσωμεν τὴν ἀνθρώπινην ἵπαρξιν, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς δυσκολίας χωρὶς νὰ ὑποστῇ καταστροφὴν.

Διὰ τοῦτο ἡ προσπάθεια τῶν παιδαγωγῶν πρέπει νὰ στρέφεται εἰς τὸν ὅσον τὸ δυνατόν ἔγκαιρον ἔξοπλισμὸν τῆς νεότητος ἐξ ἀπόψεως σωματικῆς, ψυχικῆς, διανοητικῆς καὶ κοινωνικῆς, ὥστε νὰ ἀντιμετωπίσῃ θαρραλέως τὰς νέας συνθήκας ζωῆς.

Τὸ ὅλον θέμα δύναται νὰ ἀντιμετωπισθῆ,

ἔὰν ὁ νέος ἐπιτύχῃ νὰ ἀποκτήσῃ τὰ κάτωθι:

1. Μίαν ἐργασίαν, ἡ ὁποία νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ ἐνδιαφέροντά του. Ἡ ἀσφάλεια ἀπὸ τὴν ἐργασίαν εἶναι πολὺ σπουδαία, διότι δημιουργεῖ τὴν χρηματικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἰκανοποίησιν, ὅτι κάμνομεν κάτι ἀξιόλογον. Ἡ ἐργασία μᾶς κάνει νὰ ξεφεύγωμεν ἀπὸ τὴν ὄνειροπόλησιν καὶ γενικῶς τὴν φηγὴν. Ἡ ἐργασία εἶναι μία ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας ἐμπειρίας τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν μὲ τίποτε δὲν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ ὁ ἀνθρώπος.

2. Ἀξιολόγους ἀπασχολήσεις.

Ὅσον ἐνδιαφέρουσα ὁμως καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐργασία δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ ἀπορροφήσῃ ὅλην τὴν ἐνεργητικότητά μᾶς καὶ νὰ μᾶς κρατήσῃ εἰς μίαν ἰσορροπίαν.

Χρειαζόμεθα καὶ μίαν ἀνάπαυαν καὶ μίαν χαλάρωσιν καὶ μίαν ψυχικὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν φίλων μᾶς. Δὲν πρέπει ἡ ἐργασία νὰ μᾶς ἀπομονώσῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ μᾶς ἀπομακρύνῃ τελείως ἀπὸ ἄλλας ἀπασχολήσεις ἰδίᾳ ὅταν ἡ ἐργασία δὲν εἶναι τῆς ἀπολύτου ἐκλογῆς μᾶς. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, ἔὰν θέλωμεν πραγματικὰ νὰ ἀποδώσωμεν, πρέπει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ τὴν διακόπτωμεν διὰ νὰ ἀνανεωθῶμεθα ψυχικῶς.

Πολλοὶ ὀλίγοι ἔχουν εἰσέτι κατανόησιν πόσον σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι αἱ δραστηριότητες εἰς μίαν λέσχην, εἰς κοινοτικὴν ἐργασίαν, εἰς πνευματικὸν σωματεῖον, εἰς ἐκπολιτιστικὰ ἀπασχολήσεις διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ψυχικῆς ὑγείας.

Ὅταν μάλιστα ὁ ἀνθρώπος ἔχη νὰ ἀντιμετωπίσῃ δύσκολα προβλήματα, τότε ἐπιβάλλεται ἀκόμη περισσότερο νὰ ἀνακαλύψῃ ἐνδιαφερούσας ἀπασχολήσεις. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐπιμείνωμεν περισσότερον ὅπως τὸ σχολεῖον δημιουργῇ εἰς τὰ παιδιά ἐκπολιτιστικὰ ἐνδιαφέροντα, τὰ ὁποῖα νὰ ἀπαιτοῦν δημιουργικὰς προσπαθείας.

3. Στενὰς φιλικὰς σχέσεις.

Ἡ σύναψις φιλίας εἶναι κάτι βασικὸν διὰ μίαν ὁμαλὴν καὶ ἰσορροπημένην ζωὴν. Πολλοὶ καταφεύγουν εἰς ψυχιατρικὰ γραφεῖα, διότι δὲν εἶχαν φίλους, οἱ ὅποιοι θὰ τοὺς ἐβοήθουν νὰ ἀποφορτίσουν τὸ συναισθηματικὸν των φορτίον.

Ἄν τὸ ἄτομον ἀποσύρεται ἀπὸ τὰς κοινωνικὰς του ἐπαφὰς, τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ ἀναμένῃ μίαν ψυχικὴν κατάρρευσιν. Πολλάκις ὁ φίλος μόνον μὲ τὸ νὰ ἀκοῖη καὶ νὰ ἐκφράξῃ συμπάθειαν δύναται νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν ἄλλον, ἔστω καὶ ἂν δὲν δύναται νὰ τὸν βοηθήσῃ ἀποτελεσματικώτερον. Διὰ τοῦτο ὁ διδάσκων μετ' ἐπιμελείας πρέπει νὰ παρακολουθῇ τὸ μὴ ἀποδεκτὸν ἀπὸ τὴν ὁμάδα του παιδί καὶ νὰ τὸ βοηθήσῃ νὰ ἀποκτήσῃ φίλους.

4. Μίαν διαρκῆ πίστιν.

Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ μίαν φιλοσοφίαν τῆς ζωῆς, κάτι ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ δύναται νὰ βασίσῃ τὴν πίστιν του. Ἄνευ πίστεως ὁμοιάζομεν πρὸς τὸν ναυτικόν, ὁ ὅποιος δὲν ἔχει τιμόνι διὰ τὴν ὁδηγήσῃ τὸ πλοῖον του. Δὲν ὑπάρχει ἕνας καὶ μόνος δρόμος διὰ μίαν φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία νὰ πληροῖ τὰς ἀνάγκας ἐκάστου ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο ἕκαστος πρέπει νὰ εὐρίσκῃ τὸν ἰδικόν του δρόμον πρὸς τὴν Ἀλήθειαν. Διὰ νὰ εἶναι ὁμως ἀποτελεσματικὴ ἐξ ἀπόψεως ψυχικῆς ὑγείας πρέπει νὰ βασίζεται εἰς ἀρχὰς ἀπολύτου κύρους, δοκιμασμένης καρποφορίας.

5. Ἐνα σταθερὸν αἶσθημα χιοῦμορ.

Τὸ ἄτομον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ γελάσῃ μὲ ἕνα ἀστεῖον, τὸ ὁποῖον γίνεται εἰς βάρος του, εἶναι τυχερὸν μᾶς λέγουν οἱ ψυχολόγοι. Τὸ ἄτομον αὐτὸ δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσματικῶς τὰ προβλήματα τὰ του.

Ὁ στερούμενος μᾶς ἐσωτερικῆς διαθέσεως χιοῦμορ διέρχεται τὸν περισσότερον χρόνον του λυπούμενος τὸν ἑαυτὸν του ἢ αἰσθανόμενος πικρίαν, διότι μερικοὶ ἄλλοι ἐστάθησαν «τυχερώτεροι» εἰς τὴν ζωὴν.

6. Ἰκανότητα χαλαρώσεως κατὰ βούλησιν.

Ἡ σκληρὰ ἐργασία αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν δημιουργεῖ ψυχικὴν κατάπτωσιν. Ἐπιφέρει μίαν κόπωσιν ἢ ὁποία, μετὰ μίαν περιόδον

ἀναπαύσεως, παρέρχεται. Αἱ συγκινησιακὰ συγκρούσεις εἶναι αὐτὰι αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν τὰς ἐντάσεις τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Ὁ διδάσκων μὲ τὴν στάσιν του δύναται νὰ κἀνῃ τὰ παιδιὰ νευρικὰ ἢ νὰ τὰ βοηθήσῃ νὰ χαλαρώσουν τὴν ἔντασιν. Δύναται ὁ διδάσκων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἐφαρμόξῃ εἰς τὰ παιδιὰ ἀσκήσεις χαλαρώσεως: Μικροὶ περίπατοι εἰς τὸ ὑπαίθρον, ἀσκήσεις καλῆς ἀναπνοῆς κ.λ.π. Ἐπίσης καλὴ μέθοδος χαλαρώσεως εἶναι νὰ προκαλοῦνται τὰ παιδιὰ νὰ γελάσουν διὰ τῆς ἀφηγήσεως κάποιου περιστατικοῦ. Ἀλλὰ διὰ νὰ χαλαρώσουν τὴν ἔντασιν οἱ μαθηταὶ πρέπει πρῶτον καὶ οἱ ἴδιοι οἱ διδάσκοντες νὰ εὐρίσκουν τρόπον χαλαρώσεώς των.

7. Νὰ ἀντιμετωπίξῃ τὴν πραγματικότητά.

Ὅλοι ἔχομεν νὰ κάμωμεν κάτι δυσάρεστον εἰς τὴν ζωὴν μας, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ ἀποφύγωμεν, διότι ὅσον βραδύνομεν εἰς τὴν ἀντιμετώπισίν του, τόσον τὸ πρᾶγμα καθίσταται δυσκολώτερον. Ἀλλὰ καὶ νὰ διδασκόμεθα, ὅτι μέρος τῆς πραγματικότητος εἶναι καὶ ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ἀγαθὴν ἔκβασιν.

8. Νὰ συμπαρίσταται πρὸς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἐστάθησαν ὀλιγώτερον «τυχεροὶ» εἰς τὴν ζωὴν.

Δὲν ἔχει σημασίαν πόσον δυσάρεστα αἰσθανόμεθα, ὑπάρχει πάντα κάποιος ὁ ὁποῖος ἔχει δυσκολώτερα προβλήματα ἀπὸ ἡμᾶς.

Τὰ ἄτομα τὰ ὁποῖα παραπονοῦνται περισσότερον δὲν εἶναι πάντοτε αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔχουν καὶ τὰ σοβαρώτερα προβλήματα. Τὰ ἄτομα αὐτὰ κυρίως πρέπει νὰ βοηθηθοῦν νὰ κατανοήσουν καὶ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ δεῖξουν συμπάθειαν πρὸς τὰ προβλήματά των. Τότε μόνον δύναται νὰ τοποθετήσουν καὶ τὰ ἰδικὰ των προβλήματα ἐπὶ μᾶς πλέον ἀντικειμενικῆς βάσεως καὶ νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ λυποῦνται τόσον πολύ. Εἶναι καλύτερον διὰ τὴν ψυχικὴν ὑγείαν, νὰ συμπαθῶμεν μᾶλλον τοὺς ἄλλους παρὰ νὰ λυπούμεθα τὸν ἑαυτὸν μας.

9. Νὰ καλλιεργῇ τὴν ἀγάπην διὰ τὸ ὠ-

ραϊόν.

Ἡ ἐπαφή μὲ τὸ ὄραϊον τείνει νὰ πλουτίσῃ πολὺ τὴν ζωὴν μας καὶ νὰ ξυπνήσῃ τὸ ἀγνότερον μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ἡ ὁμορφιά ἔχει τὴν δύναμιν νὰ γαληνεύῃ τὴν ψυχὴν καὶ νὰ τὴν ἀπαλλάσῃ ἀπὸ τὴν κακίαν.

10. Νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ πεδῖον τῶν ἐνδιαφερόντων.

Ἡ ἐπαναλαμβανομένη καὶ μονότονος ἐργασία σκοπώνει τὴν δύναμιν τῆς διανοίας καὶ μειώνει τὴν θέλησιν πρὸς δοῶσιν.

Βοηθεῖται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν κύκλον αὐτὸν τῆς μονοτονίας καὶ καταθλίψεως, ἐὰν συνηθίσῃ ἐνωρὶς νὰ ἀναπτύσῃ ποικίλα ἐνδιαφέροντα, ὥστε νὰ κρατῆται διαρκῶς ἐν ἐγρηγόρσει.

Ἡ ἐποχὴ μας διαθέτει πάρα πολλὰ ἐνδιαφέροντα, διότι καθ' ἐκάστην σχεδὸν γεννᾶται κάτι τι τὸ νέον. Τὸ σχολεῖον καὶ ἡ οἰκογένεια πρέπει νὰ βοηθοῦν τὸ παιδί νὰ ἐνημεροῦται ἐπὶ τῶν νέων ἐφευρέσεων, τῶν νέων δραστηριοτήτων, ὥστε ἀργότερον νὰ τοῦ χρησιμεύσουν ὡς μία βάση, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν συμπληρωματικῶν δραστηριοτήτων αἱ ὁποῖαι θὰ καθιστοῦν τὴν ζωὴν ἐνδιαφέρουσαν.

Κάθε νέος ἄνθρωπος δύναται νὰ βαθμολογήσῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὰ δέκα αὐτὰ σημεῖα διὰ νὰ διαπιστώσῃ ἐὰν εἶναι εὐχαριστημένος καὶ ἐὰν ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ μέλλον.

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΓΛΥΚΕ ΝΥΜΦΙΕ...

Ἐγὼ νὰ γίνω θέλησα Θεός
—ὦ συμβουλή προδότρα, στείρα!—
κι' Ἐσέναν, ὦ Χριστέ μου, ἐθάλανε
τὴν περιπαιχτικὴ πορφύρα.

Ἐγὼ ν' ἀρπάξω ζήτησα στὰ χέρια μου
στέμμα καὶ σκῆπτρο—ὦ μαύρη πλάνη!—
κι' Ἐσύ, Χριστέ μου, τὸ «καλάμι ἐκράτησες
κι' ἐφόρεσες τ' ἀκάθιντο στεφάνι.

ᾠ Λυτρωτὴ μου! ὡς ν' ἀνεβῆς στὸ Γολγοθά,

δέξου με νάρθω στὸ πλευρό σου,

καὶ σὰν τὸν Κυρηναῖο τὸ Σίμωνα
νὰ πάρω λίγο τὸ σταυρό σου.

Δέξου νὰ θρέξω ἐγὼ τὰ χεῖλιά σου,
γλυκὲ Νυμφίε, νὰ τὰ δροσίσω,
καὶ τὸ ματόθρεχτό σου μέτωπο
μὲ χέρι ἀγάπης νὰ σπογγίσω.

Ἰησοῦ! καθὼς σὲ θλίπω σήμερα
χλωμό, ὕβρισμένο, πονεμένο,
σὲ νοιώθω δυὸ φορές Θεὸ
καὶ δυὸ φορές ἀγαπημένο.

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

Ἐπιστολαί

ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΤΗΣ

Ἀγαπητό μας Περιοδικό,

Αὐτὲς τὶς μέρες δυὸ σημαντικὲς ἐκδηλώσεις εἶχε νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ὁ γυναικεῖος κόσμος τῆς χριστιανικῆς κινήσεως τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐνα διήμερο σεμινάριο μαθητηρίων Λυκείου καὶ μιὰ δεξίωσι τῶν Ἀδελφῶν Νοσοκόμων τῶν νοσηλευτικῶν ἰδρυμάτων τῆς πόλεώς μας.

Τὸ πρῶτο τὸ ὀργάνωσε καὶ τὸ κατηύθυνε ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Φοιτητηρίων, βοηθουμένη ἀπὸ εἰδικὰς ἐπιστήμονας τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων.

Τὸ δεύτερο ὀργανώθηκε ἀπὸ τὴν «Πρόνοια» τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων «Ὁ Ἄπ. Παῦλος». Καὶ οἱ δυὸ ἐκδηλώσεις φιλοξενήθηκαν στὴν αἴθουσα «ΦΑΡΟΣ» τῶν Σ. Χ. Σ.

Αὐτὸ πού ἔχει σημασία εἶναι ὅτι εἰς τὴν πρῶτῃ περίπτωσι, εἰς τὸ σεμινάριο, ἔλαβον μέρος περίπου 400 μαθητρίαι τῶν Λυκείων Θεσσαλονίκης. Καὶ ὄχι ἀπλῶς ἔλαβον μέρος, ἀλλὰ ὠμίλησαν μὲ πολὺ θάρρος καὶ παρηρησίαν γιὰ τὰ θέματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα τὴν νέαν καὶ γιὰ τὰ προβλήματα πού μένουσιν χωρὶς καμμιά ἀπάντησι.

Καὶ δόθηκε ἡ εὐκαιρία τόσο στὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς Χ. Φ. Ε. Β', ὅσο καὶ στὶς ἐπιστημόνισσας πού διηύθυναν τὰς συζητήσεις, νὰ δώσουν τὰς δεούσας ἀπαντήσεις καὶ λύσεις.

Καὶ αὐτὸ δὲν ἦτανε λίγο γιὰ ἓνα τόσο μεγάλο ἀριθμὸ νεανίδων στὴν κρίσιμη ἐποχὴ μας.

Γιὰ τὴν δεξίωσι Ἀδελφῶν Νοσοκόμων, ἡ ὁποία πλαισιώθηκε καὶ μὲ τὴν χορωδία τοῦ Οἴκου Τυφλῶν Θεσσαλονίκης, θάλεγε κανεὶς ὅτι αὐτὴ ἡ εὐκαιρία ἦτανε μιὰ μεγάλη εὐλογία Θεοῦ τόσο γιὰ τὶς Ἀδελφές ὅσο καὶ γιὰ τὰ ἀόματα ἀδέλφια μας.

Οἱ Ἀδελφές ὕστερα ἀπὸ τὸν κάματο τῆς δουλειᾶς τῆς νοσηλείας θρῆκαν λίγη ἀνεσι καὶ λίγη στοργὴ ἀπὸ τὴν κοινωνία τὴν ὁποία ὑπηρετοῦν μὲ τόση ἀπλοχεριά στὸ κρεββάτι τοῦ πόνου. Τώρα ἄκουσαν ἓνα εὐχαριστῶ. Ἐνοιῶσαν ἓνα ἀδελφικὸ χαμόγελο. Μιὰ ψυχικὴ ἐπαφή, μιὰ ξεκούρασι. Οἱ κυρίες τῆς «Πρόνοιας», σὰν μάννες μὲ στοργή, προσέφεραν τὴν ἀγάπην τους καὶ τὴν καρδιά τους.

Καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀδέλφια μας, πού ζοῦν

σ' ἓνα παντοτεινὸ σκοτάδι, σήμερα τοὺς δόθηκε μιὰ εὐκαιρία μὲ τὴν χορωδία τους καὶ μὲ τὸ πλούσιο χειροκρότημα, νὰ νοιώσουν γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμη πὼς ἔχουν κάποια ἀξία καὶ πὼς μποροῦν κι' αὐτὰ μὲ τὸν δικὸν τους τρόπο νὰ γίνουν συμπαράσταται στὴν κοινωνικὴ ὁμάδα, στὸ σύνολο. Δὲν εἶναι χωρὶς ἀξία. Ἐχουν κι' αὐτὰ κάτι νὰ προσφέρουν. Ὁ Θεὸς δὲν τὰ στέρησε ἀπ' ὄλα. Τοὺς ἄφησε μερικὰ ταλέντα γιὰ νὰ τὰ πολλαπλασιάσουν καὶ νὰ πάρουν τὸν βαθμὸν καὶ τὸ θραβεῖον.

Μερικὲς ἐκδηλώσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἂν πυκνωθοῦν, νομίζω πὼς ἡ κοινωνία μας θὰ ἀρχίσῃ νὰ ἐλπίζῃ πολὺ πιὸ γρήγορα γιὰ μιὰ καλύτερη αὔριον.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν

Θεσσαλονικῆ

Λ. ΦΩΤΕΙΝΟΣ

★

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΒΙΩΣΙΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Κύριε Διευθυντά,

Ἰδιαιτέρῃ ἐντύπωσι μοῦ ἐπροξένησε τὸ ἄρθρον πού ἐδημοσιεύθη στὸ προηγούμενον τεύχος τῶν Ἀκτινῶν μηνὸς Φεβρουαρίου τοῦ Pie-Raymond Regamey μὲ τίτλο «ἡ πνευματικὴ ἀντιμετώπισις τῆς σύγχρονης βίας».

Στὴν ἐποχὴ μας πού τόση θία ἀσκεῖ ἐπάνω μας ὁ τεχνικὸς - ὕλιστικὸς πολιτισμὸς τὸ παράδειγμα πνευματικῶν ἀνδρῶν ὅπως ὁ Martin-Luther King ἐμπνέει καὶ καθοδηγεῖ γιὰ μιὰ πνευματικὴ ἀντιμετώπισι τοῦ ὕλιστικοῦ ρεύματος.

Ὅταν δὲ τόση προβολὴ καὶ δημοσιότης δίδεται στοὺς διαφόρους μπητλς καὶ στάρ ἢ προβολὴ συγχρόνων πνευματικῶν ἀγωνιστῶν — αἱ «Ἀκτίνες» εἶχαν γράψῃ διὰ τὸν King καὶ τὸν Μάρτιον 1966 — νομίζω ὅτι σπουδαίως συμβάλλει στὴν ἐπιβίωσι τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ πού γεννήθηκε σὲ τοῦτον ἐδῶ τὸν τόπον καὶ ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀργότερα διὰ νὰ ἀποτελέσῃ ἓν συνεχεῖαν τὴν θάσι καὶ τὸ θεμέλιον τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἄς μὴν ξεχνοῦμε δὲ ὅτι ἡ ἐπιβίωσι καὶ ἡ εὐτυχία τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοὺς πυραύλους καὶ τὶς ὑδρογονοβόμβες, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὸν τὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν πού θὰ κατευθύνῃ τοὺς πυραύλους καὶ τὴν τεχνικὴν πρόοδο γενικώτερα.

Μετὰ πλείστης τιμῆς

Τ. ΜΠΟΛΑΣ

ΕΝΑ ΧΡΕΟΣ

Οι προσκλήσεις για τὸ θραδυνὸ πὸν μοίραζε ἡ Χ.Φ.Ε. στὰ μέσα τοῦ Φεβρουαρίου ἔλεγαν: «...σὰν χρέος στοὺς ἀνθρώπους τῶν συνόρων...». Τὸ χρέος αὐτὸ τὸ ζοῦσε πάντα ἡ Χ.Φ.Ε.

Στ' ἀφτιά μας γύριζαν πάντα οἱ κουθέντες ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων πὸν ἀποχαιρετῶντας μας τὸ πρῶτὸ μπρὸς ἀπ' τὰ σπίτια τους, μετὰ ἕνα φιλόξενο θράδου, ἢ μπρὸς στὸ «τζίμς» πὸν «μαρσάριζε» ἔτοιμο γιὰ ἀναχώρηση φώναζαν «μὴ μᾶς ξεχάσετε. Νὰ ξανάρθετε. Καὶ μιλῆσατε ἐκεῖ, στοὺς ἀνθρώπους τοὺς δικούς σας γιὰ μᾶς. Νὰ μᾶς γνωρίσουν. Νὰ μὴ μᾶς ξεχνοῦν». Τὶς κουθέντες αὐτὲς τὶς ἀκούσαμε πολλές φορές.

Καὶ μέσα μας, ὁ καθένας μας, ἰσάριθμος φορές ἔδινε ὑπόσχεση στὸν ἑαυτό του, νὰ μὴ τὸν ξεχάσει.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὸς ποτέ μας δὲν τοὺς ξεχάσαμε. Τοὺς θυμόμασταν αὐτοὺς καὶ τὰ χωριά τους, ἄλλοτε χιονισμένα, ἄλλοτε κάτω ἀπ' τὴν πυρωμένη καλοκαιριὰτικὴ ὥρα, σ' ὅποιαδήποτε φάση τοὺς εἴχαμε γνωρίσει, ὅποιαδήποτε στιγμή εἴχαμε ζήσει μαζί τους.

Ἔτσι γι' αὐτὴν τὴν παράκληση πὸν γιὰ μᾶς ἔγινε χρέος «μιλήσατε γιὰ μᾶς ἐκεῖ» τυπώθηκε ἡ πρόσκληση, ὁργανώθηκε καὶ πραγματοποιήθηκε ἡ ἐκδήλωση.

Ἐκλήθησαν στὸ θραδυνὸ αὐτὸ ὅλοι ὅσοι πολλὴ ἢ λίγη ὁ καθένας με τὸν τρόπο του συνετέλεσε ὥστε νὰ γίνῃ ἡ Χ.Φ.Ε. ὁ σύνδεσμος μετ' ἀκριτικὰ μας χωριά.

Ἀπ' τὴν ἀπλή κυρία τῆς γειτονιάς πὸν κέντησε δυὸ κοῦκλες γιὰ τὰ μικρὰ παιδάκια, καὶ τοὺς ἐπιστήμονες, γιαιτροὺς, δικηγόρους, ὑπαλλήλους, πὸν ἔτρεξαν, συνώδευσαν, βοήθησαν τοὺς φοιτητὰς, ὡς τοὺς Καθηγητὰς μας πὸν ἔνοιωσαν τὴν ὑπόθεση καὶ τοὺς οἰκείους Μητροπολίτας στοὺς ὁποίους ὀφείλεται ἕνα μεγάλο ποσοστὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ὑποθέσεως πὸν λέξεται «ἐξόρμηση». Ἡ λέξη γιὰ ἀνθρώπους ἀνίδεους εἶναι ἀστεία. Ἴσως θυμίζει καμιά μάχη, σὲ κάποιον βουνὸ σὲ μερικὸς παλαιὸς πολεμιστὰς. Δὲν ἀπέχει πολὺ.

Ἡ προετοιμασία, ἡ ὁργάνωση, ἡ πραγματοποίηση, ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐξορμήσεως εἶναι σωστὴ μάχη. Κι' αὐτὴ ἡ μάχη χάρις σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους κερδήθηκε σχεδὸν πάντα.

Ἔτσι ἡ Χ.Φ.Ε. βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ θυμηθῇ καὶ νὰ θυμίσῃ σ' ὄλους μας, ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ἄλλους πὸν κόπιασαν γιὰ κείνους.

Τέτοιοι δεσμοὶ καὶ τόξα ἀγάπης ὠθοῦν τὸν ἄνθρωπο πολὺ ψηλά, τὸν κάνουν πῶς πολὺ ἄνθρωπο.

ΟΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΜΑΣ

α) Πέρα ἀπὸ τὶς ἐπιστημονικὲς διερευνήσεις ἡ ἐποχὴ μας χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἔντονη ἀναζήτησι τῆς ἀκέραιης ἀλήθειας. Ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία θὰ ἦταν ἀδύνατον νὰ μείνῃ ἀπροβλημάτιστη καὶ ἀμέτοχη στὴν ἐλπιδοφόρα τούτη ἀναζήτησι. Γιὰ αὐτὸ τὸ ζήτημα μᾶς μίλησε στὴν διάλεξί του «Σύγχρονες πνευματικὲς διερευνήσεις» ὁ Διδάκτωρ τῆς Θεολογίας κ. Κούρκουλας. Συγκεκριμένα ἀνεφέρθη στὶς ἀναζητήσεις τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖες γιὰ τὴν Διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία εἶναι ἀναζητήσεις θεολογικὲς, γιὰ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀνθρωπολογικὲς, γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐκκλησιαστικὲς. Ἀφοῦ ἀνέπτυξε τὶς διερευνήσεις τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας κυρίως, ὁ κ. Κούρκουλας ἔκλεισε τὴν ὁμιλία του ἀπευθύνοντας ἐνθαρρυντικὸ χαιρετισμὸ στὸ «μικρὸ ποίμνιο» τῶν στρατευομένων Χριστιανῶν.

Ἐπί θὰ ὀγῆ ἀπὸ τὴν ἀναζήτησι τῆς ἐποχῆς μας κανεὶς δὲν ξέρει, ὅλοι ὅμως πρέπει νὰ ἐλπίζουμε.... Μὴν φοβηθῆτε γιὰ τὸ ὅτι εἶσθε λίγοι... Οἱ «λίγοι» χαρακτηροῦν τὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητας. Γιὰ τοῦτο πρέπει καὶ νὰ εἶναι ἅγιοι. Ἐνας «Ἅγιος» ἀξίζει ὅσο ὅλος ὁ κόσμος, γιὰτὶ εἶναι ὁ «πρωτοπύριος» καὶ ὁ «σκαπανεύς».

β) Ἦταν κάτι καινούργιο γιὰ τὸν φοιτητικὸ κόσμο οἱ ιδέες τῆς διαλέξεως τοῦ Ἀντιπρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γ. Ράμμου. Ἡ με ἐνθουσιασμὸ καὶ θαθεῖα πίστη θαρραλέα ὁμολογία του μᾶς ἐτόνω-

σε στην πορεία της ζωής μας. Νοιώσαμε για άλλη μιὰ φορά τί μπορεί νά προσφέρει στην εποχή μας ὁ ἐπιστήμων πού μαζί μέ τήν καλλιέργεια τῆς ἐπιστήμης του ζῆ μέσ' στήν ἀτμόσφαιρα τῆς ζωντανῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Μᾶς ἐμίλησε γιά τήν σχέση τῶν νόμων καί τῆς Θρησκείας, πού ἔχουν κοινὸ σκοπὸ τους τὴν διαπαιδαγώγησι τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπίσης ἐτόνισε πόσο στοιχεῖα τῆς Θρησκείας, ὅπως ἡ πίστις, ὅταν εἰσχωρήσουν στήν συνείδησι ἐκτελέσεως τῶν νόμων, συμβάλλουν στήν ἁρμονικὴ συμβίωσι τῆς κοινωνίας. Μᾶς ἐξήγησε τὴν ἀξία τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐνσυνείδητο ἐντάξεως τοῦ ἀνθρώπου στοὺς νόμους, καὶ τὴν σημασία της γιά τὴν δημιουργία ἀνωτέρας κοινωνίας. Τελειώνοντας ὁ κ. καθηγητῆς εὐχῆθηκε νὰ ὑπάρξει καὶ στήν πράξι, σχέσις νόμου καὶ θρησκείας στὴ χώρα μας. Νὰ ἀντλήσουν δηλαδὴ οἱ πολιτικοὶ ἡγέτες μας ἔμπνευσι γιά τὴν δρᾶσι τους ἀπὸ τὰ διδάγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ΜΙΑ ΕΠΟΧΗ ΞΑΝΑΖΗ — ΠΟΛΩΝΙΑ

Μὲ λύπη θαθεῖα πληροφορηθήκαμε ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Πολωνίας ἐφήρμοσε ἀπὸ τὸν περασμένο μῆνα, αὐστηρὸ ἔλεγχο στὶς ἱερατικὰς σχολὰς καὶ συγκεκριμένα στὶς χειροτονίας νέων ἱερέων. Ἡ κυβέρνησις ἔχει σκοπὸ νὰ κλείσῃ ἕξ ἱερατικὰς σχολὰς μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν τοῦ Guiezwo καὶ τοῦ Prezemysl πού περιλαμβάνουν συνολικὰ 235 ἱεροσπουδαστὰς. Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ ἀποβλέπει στὸ νὰ στερήσῃ θαθμηδὸν τὴν Πολωνίαν ἀπὸ ἱερεῖς. Ὁ ἡρωϊκὸς καρδινάλιος Wysinski ἀπηύθυνε ἐκκλησιὰν στὸν Πολωνικὸ λαὸ, νὰ προσευχηθῆ γιά τὴν ἐν διωγμῷ Ἐκκλησίαν. Ἡδὴ ἔχουν καθορισθῆ ἡμέρες προσευχῆς ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς σπουδαστὰς στήν Παναγία τῆς Czestochowa, πού ἀποτελεῖ μεγάλο λαϊκὸ προσκύνημα. Ἡ «Ἐκκλησία τῶν Μαρτύρων» ξαναζῆ στὸ πρόσωπο τῶν Πολωνῶν συναδέλφων ἱεροσπουδαστῶν, γι' αὐτὸ μὲ ἀγάπη πρέπει νὰ σταθοῦμε στὸ πλευρὸ τους προσευχόμενοι θερμὰ γιά τὴν μαρτυρικὴ τους ζωὴν.

ΑΠ' ΕΔΩ ΚΑΙ ΑΠ' ΕΚΕΙ.

★ Οἱ στατιστικὲς λένε πὼς στήν Ἑλλάδα ἀντιστοιχεῖ 1 ἐπιστήμων στοὺς 100 κατοίκους. Μικρότερο ποσοστὸ ἀπ' ὅλες τὶς δυτικὰς χώρας.

Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά ζοῦμε τὶς ὀρθοδοξασίαις, τὸ «στριμωξίδι» τῆς «νέας γενεᾶς, τῆς ἐλπίδας τοῦ Ἔθνους κ.λ.π.» στ' ἀσφυκτικὰ μας ἀμφιθέατρα.

Κι' ὄλο ἀκοῦμε γιά τὴν Πανεπιστημιούπολή μας, σάν παρηγοριά, γιά τὰ ὠραία σχέδια, τὶς Εὐρωπαϊκὰς τῆς ἀνέσεις πού

θᾶναι ἔτοιμη... κατὰ τὴν προσεχῆ 50ετηρίδα.

★ Κι' ὅμως ἡ νέα μας γενιά, ζῆ, προβληματίζεται, ἀγωνιᾷ, ψάχνει. Μιὰ ὁμάδα φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν—τῆς ἱατρικῆς ἀρχικὰ — μέ δική τους πρωτοβουλία, μαζεύονται συχνὰ, σὲ καθωρισμένες ἡμέρες, ἀνοίγουν «τὸ Βιβλίον τῆς ζωῆς», ψάχνουν, μελετοῦν, σκέπτονται, συζητοῦν ἀπλά, ἀπροκατάλυπτα, εἰλικρινὰ, θαθεῖα, ἀνεξάρτητα, τὰ θέματά τους, τὰ θέματα ὄλων τῶν ἀνθρώπων, μέ κριτήριον, μέ ζυγαριά τὴν Ἁγία Γραφήν.

Προσπαθοῦν νὰ δώσουν στὶς σχέσεις τους ἕνα πνεῦμα οὐσιαστικῆς, γνήσιας ἐπαφῆς μέ τὸν συνάνθρωπον καὶ τὸν Θεόν.

Δὲν εἶναι ἡ γενιά μας τόσο ἔξαλλη, τόσο ἀπροβληματιστα, τόσο μηδενιστικὴ ὅσο μᾶς τὴν κατηγοροῦν. Ἄπεναντίας...

★ Τοῦ χρόνου ὑπολογίζεται νᾶναι ἔτοιμο τὸ καινούργιον φοιτητικὸ ἑστιατόριον, στήν ταράτσα τῆς Πανεπιστημιακῆς λέσχης. Οἱ φοιτητὰ πού σιτίζονται φέτος ἔχουν ξεπεράσει τοὺς 2100. Σ' αὐτοὺς θὰ προστεθοῦν τὸν ἐπόμενο χρόνον ἄλλοι 400. Καλὸ θᾶταν μιὰ πού γίνεται ἡ προσπάθεια νὰ προσεχθοῦν ὠρισμένες λεπτομέρειες, ὥστε ἡ προσφορά νᾶναι ὀλοκληρωμένη καὶ οὐσιαστικὴ κατὰ τὸ δυνατόν.

Ἐλπίζουμε νὰ προσεχθῆ ἡ καθαριότης τοῦ νέου — καὶ τοῦ παλιοῦ — ἑστιατορίου, τὸ ποσόν, τὸ ποιόν τοῦ φαγητοῦ, καὶ ἡ μεταχειρίσις — ἀξιοπρεπὴς — τῶν φοιτητῶν, ἐκ μέρους τοῦ προσωπικοῦ.

Μιλᾶμε γιά ἀξιοπρέπεια καὶ θυμώμαστε τὰ κουπονάκια καὶ τὸ μπλοκάκι τοῦ φοιτητικοῦ μέσο εἰσιτηρίου. Πόσο ἀρὰ γε θ' ἀργήσῃ νὰ καθιερωθῆ κι' ἐδῶ — ὅπως καὶ στήν Θεσσαλονίκη — τὸ «πάσσο»;

ΤΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΤΩΝ ΝΕΓΡΩΝ

Ὁ Martin Luther King, ὁ νέγρος μαχητῆς τῆς εἰρήνης, ὁ ὁποῖος δικαίως τιμήθηκε μέ τὸ Νόμπελ εἰρήνης, διοργανῶνει τὸν προσεχῆ Νοέμβριον, προσκύνημα 5.000 νέγων στοὺς Ἁγίους Τόπους. Ὁ Martin King θὰ μπορούσε νὰ ὀνομασθῆ ὁ καταπληκτικὸς ἢ ὁ ἀληθινὸς Χριστιανός. Δὲν εἶναι δὲ μόνον ὁ ἀγαπημένος ἡγέτης τῶν Μαύρων, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπαναστάτης πού ξυπνᾷ τὶς κοιμισμένες συνειδήσεις τῶν χριστιανῶν λευκῶν. Ἴσως κάποια μέρα οἱ καταφρονεμένοι αὐτοὶ νέγροι πού ἀπάνθρωπα ἐκατομμύρια λευκῶν ἠνώμασαν «ἐ σ χ ἄ τ ο υ ς» θὰ εἶναι οἱ «π ρ ὠ τ ο ι ο υ» πού θὰ ὀδηγήσουν τὴν ἀνθρωπότητα στήν πραγματοποίησι τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας.

Ο ΕΝΤΕΤΑΛΜΕΝΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ἀντωνίου Μ. Ἰσηγόνη: «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ», τεύχος Α', Ἀθήνα 1966 σ. 192.

Ἡ ἀνωτέρω ἐργασία τοῦ ἐπιτίμου Δ/ντοῦ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Ἀ. Ἰσηγόνη, ἐρευνᾷ μετὰ σαφηνείας καὶ δεοῦσης ἐπιμελείας πάντα τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Ἀρχαίου κόσμου, ἦτοι τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ρωμαίων, ὡς καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ, τῶν λαῶν τῆς Δύσεως καὶ τῶν Ἀράβων· τὰ ἀνωτέρω ἐπιτεύγματα ἀναφέρονται εἰς πᾶσαν σχεδὸν τὴν δραστηριότητα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ ἐκτίθενται διὰ τῶν πηγῶν μεθοδικῶς καὶ κριτικῶς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, πλαισιωμένων δὲ διὰ τῶν πορισμάτων τῆς νεωτέρας ἐρεύνης καὶ πάντοτε ἐν συνδυασμῶι πρὸς τὴν τότε κοινωνίαν, ἐξ ἧς καὶ ἀπορρέουσιν ὄντως εἶναι ἀδύνατον ἢ ἀξιολόγησις παντὸς στοιχείου πολιτισμοῦ λαοῦ τινος, ἄνευ τῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὸν πολιτικὸν καὶ τὸν κοινωνικὸν αὐτοῦ βίον· ἔπειτα σπουδαίως προάγει τὸ πνεῦμα καὶ γενικῶς τὸν πολιτισμὸν ἢ κοινωνία ἢ ἔχουσα πολιτικὸν βίον. Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἰσηγόνη περιλαμβάνει ἐν γενικαῖς γραμματικῆς τὴν ἱστορίαν τῶν πνευματικῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐκδηλώσεων ἀφ' ἑνός, ἐνῶ συγχρόνως εἰσάγει καὶ πάντα φιλόστορα εἰς τὰ κοινωνικὰ προβλήματα τῶν ἀνωτέρω λαῶν ἀφ' ἑτέρου. Εὐχομαί τὸ δεύτερον τεύχος, τὸ περιλαμβάνον τοὺς νεωτέρους χρόνους νὰ ἴδῃ ὅσῳ ἔνεστι τάχιστα τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ ἀποτελέσῃ ἐνιαίαν μετὰ τὸν πρώτον εἰκόνα δεικνύουσαν ἐνεργῶς τὸν μόνον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἰς ἅπαντας τοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητος τούτου.

Α. Ν. ΖΟΥΜΠΟΣ

Καὶ στὰ 24 ποιήματα ποῦ ἔκλεισε ἡ Ἑλένη Καριτὰ στὴ συλλογὴ τῆς «ΟΙ ΩΡΕΣ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ» (Ἀθήνα, 1966) κυριαρχεῖ ὁ λυρικός τόνος καὶ ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ. Ἡ Τήνος εἶναι τὸ ἐξωτερικὸ πλαίσιο. Ἡ ἐνδόμυχη νοσταλγία, ἡ ψυχικὴ ποιητικὴ ὑπόστασις. Αὐτὴ ἡ νοσταλγία, γιὰ τὸ γαλανὸ οὐρανὸν, τὴ θάλασσα, τὰ δένδρα, τὸ χῶμα, τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα γίνεται λεπτὸς ψίθυρος, δροσερὴ αὔρα, μακρυνὴ μουσικὴ, τραγοῦδι καὶ ποίημα. Ἡ καθημερινότητα δὲν συνθλίβει τὴν ὑπαρξὴ — ὅπως γίνεται στὴ σύγχρονη «ἀγχῶδη ποίηση» — τῆς δίνει φῶς καὶ ἐλπίδα.

ΑΚΤΙΝΕΣ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1967

γιατὶ μέσα σ' αὐτὴ κυριαρχεῖ ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ, ποῦ, δὲν ἀφίνει τίς στιγμὲς καὶ τίς ὥρες νὰ χάνωνται, νὰ ἐξαφανίζονται τὶς πράξεις κάτω ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία τοῦ τίποτα. Ἐδῶ, ἡ θεία Παρουσία, δίνει ὑπόστασις, δρᾷ καὶ συνέχεια στὶς καθημερινές μας πράξεις, στὴν ἴδια τὴ ζωὴ μας.

Ἡ Κα Καριτὰ —γνωστὴ, ἄλλωστε, στοὺς ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτίνων», ἀπὸ τὴν πολυτιμὴ συνεργασία τῆς καὶ τὰ θαυμάσια μυθιστορημάτά τῆς—καὶ θεαυτέτερη ποιητικὴ ἀίσθησις καὶ γνήσιον λυρισμὸν διαθέτει. Ὁ στίχος τῆς εἶναι μουσικὴ χορδὴ, ποῦ τραγοῦδαί με νοσταλγία τὴν πατρίδα καὶ τὸν Θεό. Δὲν εἶναι κραυγαλὸς, δὲν φωνάζει. Λεπτὸς, σὲ χαμηλὸ τόνον καθὼς ταιριάζει στὴν ἀνάμνησις καὶ στὴν προσευχὴ. Ὁ λυρισμὸς τῆς εἶναι γνήσιος, γιατί ξεπηδαί ἀπὸ τὸν κραδασμὸ τῆς νοσταλγίας τοῦ Θεοῦ.

Ν. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Ἀρχιμ. Ἰωάννου Γ. Ἀλεξίου: «ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ». Ἐκδόσεις «Ζωῆς», Ἀθήνα 1966.

Συνεχίζοντας τὶς ἐκδόσεις τοῦ μεμορφῆς τῆς Τουρκοκρατίας ὁ π. Ἰωάννης Ἀλεξίου, μᾶς ἔδωσε τὸ «Ἀγωνισταὶ τοῦ Λόγου» μετὰ τρεῖς μεγάλες μορφές: τὸν Ἡλία Μηνιάτη, τὸν Εὐγένιο Βούλγαρη καὶ τὸν Νικηφόρο Θεοτόκη. Ἀπλᾶ ἀλλὰ ζωντανὰ παρουσιάζεται ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τους. Ὑπῆρξαν καὶ οἱ τρεῖς σκαπανεῖς τοῦ λόγου καὶ προετοίμασαν μετὰ τὸν τρόπο τους τὸν μεγάλο ξεσηκωμὸ τοῦ Εἰκοσιένα. Μορφωμένοι - πανεπιστήμονες ἀνεδείχθησαν στὸν καιρὸ τους - δούλεψαν μετὰ τὸν λόγον καὶ τὴν πέννα νὰ μεταδώσουν τὴν πίστιν καὶ τὴν γνῶσιν στὸν σκλάβον λαόν. Μετὰ κόπον καὶ μόχθον πολὺ, κάτω συχνὰ ἀπὸ συνθηκῆς δύσκολες, τύπωναν τὰ ἔργα τους, ποῦ ἔφθαναν μέχρι τὴν τελευταία γωνία τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὅλα τὰ πρόσφεραν στὸν ἑνα καὶ μοναδικὸν τους σκοπόν: στὴν ἀναγέννησιν τοῦ τόπου. Λεῖο ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις: «Ἡ μόνη μου ποθουμένη ἀνταμοιβὴ εἶναι ἡ ψυχικὴ ὠφέλεια τοῦ λαοῦ» καὶ συμπληρώνει ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης: «Ὁ σκοπός μου εἶναι ἡ ὠφέλεια τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν Ὀρθοδόξων καὶ ὄχι ἔπαινος ἢ δόξα...».

Συμπληρώνοντας τὶς σύντομες βιογραφίες τους, ὁ συγγραφεὺς τονίζει τὸ σκοπὸν καὶ τῆς νέας του αὐτῆς ἐργασίας: «Καὶ

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

Διευθυντής ό Ψυχίατρος ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

	Δρχ.	Δολ.
1. Η ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ.....(έξηντλήθη)		
2. Α΄ Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.....(Β΄ έκδοσις)	15	1
3. Β΄ Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ(έξηντλήθη)		
4. Γ΄ Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.....(έξηντλήθη)		
5. ΤΑ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΟΣ (Β΄ έκδοσις)	25	2
6. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ(έξηντλήθη)		
7. Η ΥΓΕΙΑ, Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ.....(έξηντλήθη)		
8. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ(έξηντλήθη)		
9. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ.....(έξηντλήθη)		
10. René Biot: Η ΥΓΕΙΑ ΜΑΣ, Με ε τ. Δ. Ε. Χαροκόπου.....(έξηντλήθη)		
11. Guy Jacquin: ΒΑΣΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ. Μετάφρ. Έλένης Χ. Όλιδιέρη(έξηντλήθη)		
12. Igor A. Caruso: ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΕΩΣ, Μετάφρ. ΄Αθ. Καραντάνη(έξηντλήθη)		
13. Pierre Dufoyer: Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, Μετάφρ. Βάσως Νομικού (έξηντλήθη)		
14. Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ(έξηντλήθη)		
15. Gilbert Robin: Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ ΕΞΕΩΝ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ, Μετάφρ. Έλ. Όλιδιέρη καί Β. Νομικού, τόμος Α΄ ... (έξηντλήθη)		
16. Jean Lhermitte: Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΚΑΙ Η ΣΚΕΨΙΣ, Μετάφρ. Δ. Ε. Χαροκό- που(έξηντλήθη)		
17. Gilbert Robin: Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ ΕΞΕΩΝ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ, Μετάφρ. Έλ. Όλιδιέρη καί Β. Νομικού, τόμος Β΄. (έξηντλήθη)		
18. ΕΦΗΒΕΙΑ(έξηντλήθη)		
19. Έλένης Χ. Όλιδιέρη Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 20 2	20	2
20. Dr. Etienne de Greeff: ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ. Μετάφρ. Δημ. Ε. Χαρο- κόπου.(έξηντλήθη)		
21. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΦΑΙΡΑΝ ΤΟΥ ΑΡΡΩΣΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ 20 2	20	2
22. ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ 25 2	25	2
23. ΠΡΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ(έξηντλήθη)		
24. Η ΕΦΗΒΟΣ ΚΟΡΗ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ 15 1	15	1
25. E. Firkel: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΕΠΡΩΜΕΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ. Μετάφρ. Μαίρης Β. Κωτσσπούλου(έξηντλήθη)		
26. Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΜΕ ΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΟΝ 20 2	20	2
27. Άννας Πιτινέλη-Ποταμιάνου: Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΩΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ(έξηντλήθη)		
28. Dr. Paul Tournier: ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΕΙΟΝ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ, Μετάφρ. Δημ. Ε. Χαροκόπου.(έξηντλήθη)		
29. A. Isambert: Α΄. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 25 2	25	2
30. Π. Μελίτη: ΓΙΑ Ν΄ ΑΝΟΙΞΗ Ο ΔΡΟΜΟΣ 30 2	30	2
31. A. Isambert: Β΄. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΑΠΟ ΕΝΟΣ ΕΩΣ ΕΞ ΕΤΩΝ ... (έξηντλήθη)		
32. A. Isambert: Γ΄. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ 30 2	30	2
33. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ ΜΟΥ 20 2	20	2
34. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΟΥ 60 3	60	3
35. ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ 15 1	15	1
36. Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ 15 1	15	1
37. Η ΨΥΧΙΚΗ ΩΡΙΜΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ 30 2	30	2
38. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ 20 2	20	2
39. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ 25 2	25	2
40. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΣ 25 2	25	2
41. ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΚΑΙ Η ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ 15 1	15	1
42. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ 25 2	25	2
43. Η ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Ο ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ 30 2	30	2
44. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΦΩΤΙΣΙΣ 30 2	30	2
45. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΙΣ 30 2	30	2
46. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ 30 2	30	2
47. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ 20 2	20	2
48. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ 25 2	25	2
49. ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ 30 2	30	2
50. Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ 30 2	30	2
51. ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ 25 2	25	2
52. Άθ. Παπακωνσταντίνου: Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ 20 2	20	2
53. ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ 25 2	25	2
54. ΤΑ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ 15 1	15	1
55. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ 50 3	50	3

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

56

ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ
ΣΧΕΣΕΩΝ

ΑΡΧΑΙ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΑΘΗΤΙΚΗΝ ΗΛΙΚΙΑΝ

Ἰ π ὀ
ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ
Ψυχιάτρου

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τὸ πρόβλημα τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων
καὶ οἱ τρόποι ἀντιμετωπίσεώς του.
Ἐχθροὶ τῆς ψυχικῆς υἰείας τοῦ παιδιοῦ
καὶ τῶν καλῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων.
Ἡ ἀνάπτυξις ἀρμονικῶν σχέσεων μὲ τὸν
ἑαυτὸν μας καὶ μὲ τοὺς ἄλλους.
Ἡ εἰκὼν περὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας.
Τὰ ὄριά του.
Ἡ ἀνάπτυξις του.
Ἀρμονικαὶ ἀνθρώπιναι σχέσεις.
Θέματα ἐπηρεάζοντα τὰς ἀνθρωπίνους
σχέσεις.
Τὸ σχολεῖον ὡς πλαίσιον διὰ τὴν ἀνά-
πτυξιν ἀνθρωπίνων σχέσεων.

Πρακτικὴ βοήθεια ἐκ μέρους τοῦ σχο-
λείου.
Αἱ ἀνθρωπιστικαὶ σχέσεις εἰς τὸ προσω-
πικὸν τοῦ σχολείου.
Ἐφαρμογαὶ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων
κατὰ τὴν μαθητικὴν ἡλικίαν.
Ἡ φιλία.
Πῶς νὰ κἀνης καὶ πῶς νὰ διατηρῆς φί-
λους.
Κατανόησις τῶν ἀπόψεων τῶν γονέων
μας.
Ἡ καλὴ ἐκκίνησις ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν
ζωὴν.
Βοηθητικοὶ παράγοντες διὰ τὴν ἀνάπτυ-
ξιν τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα. Τιμὴ δραχ. 40
Κεντρικὴ διάθεσις τευχῶν καὶ παραγγελίαι: Γραφεῖα Περιοδικοῦ «Ἀκτίνες»,
Ἀκαδημίας 45, Ἀθῆναι 135, τηλ. 624-233.